

SPÔSOBILOST' NA PRÁVNE ÚKONY

cesta k samostatnosti a nezávislosti

JUDr. Maroš Matiaško, LL.M.

JUDr. Vladimír Volčko

JUDr. Ivan Humeník, Ph.D.

socza

SPÔSOBILOST' NA PRÁVNE ÚKONY

cesta k samostatnosti a nezávislosti

JUDr. Maroš Matiaško, LL.M.

JUDr. Vladimír Volčko

JUDr. Ivan Humeník, Ph.D.

Bratislava, 2015

Obsah

	Úvod	1
	Mýty o spôsobilosti na právne úkony	8
	Spôsobilosť na právne úkony v našom právnom poriadku	12
	Obmedzenie a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony	16
	Alternatívy k obmedzeniu a pozbaveniu spôsobilosti na právne úkony	24
	Konanie o spôsobilosti na právne úkony	30
	Prílohy	45
	Použitá literatúra	51

Úvod

Jedným zo základných stavebných kameňov, na ktorých je postavená v Slovenskej republike ochrana základných práv a slobôd je ľudská dôstojnosť. Nejde len o abstraktnú kategóriu, ale o garanciu, ktorej praktická realizácia musí byť zabezpečená aj v každodennom živote. Zakotvenie práva na ľudskú dôstojnosť nachádzame v čl. 19 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Sú však aj ďalšie ustanovenia Ústavy SR, na ktoré je v súvislosti so spôsobilosťou na právne úkony potrebné poukázať. Ide najmä o:

1} „Každý má spôsobilosť na práva.“

(čl. 14 Ústavy Slovenskej republiky)

2} „Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.“

(čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky)

3} „Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.“

(čl. 19 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky)

4} „Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.“

(čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky)

Ťažiskom nielen slovenského ústavného poriadku je jednotlivec a jeho práva garantované ústavou. Uvedené nachádzame nielen v odbornej literatúre, ale táto skutočnosť sa premieta aj do rozhodovacej činnosti súdnych inštitúcií. Môžeme poukázať napríklad na časť odôvodnenia nálezu Ústavného súdu Českej republiky (*pozn. Argumentácia rozhodnutiami českých súdov, ktorou si budeme v ďalšom texte pomáhať je vzhľadom na principiálnu blízkosť právnych poriadkov štandardná a bežná. Ak sa Vám bude zdať využitelná, neváhajte ju použiť.*)

„Stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednotlivce. Pojetí naší ústavnosti se přitom neomezuje na ochranu základních práv jednotlivců (kupř. právo na život, zaručení právní subjektivity), ale v souladu s poválečnou změnou v chápání lidských práv (jež našla vyjádření např. v Chartě OSN či ve Všeobecné deklaraci lidských práv) se stala základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, lidská důstojnost, která mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s objektem či předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást součást jeho lidství...“

bod 19 nálezu Ústavného súdu Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. I.ÚS 557/09

Ochrana, ktorej sa každá osoba môže domáhať v súvislosti so svojou dôstojnosťou, konkrétnejšie s právom mať spôsobilosť na právne úkony, nie je len doménou vnútroštátnych noriem, ale je potrebný aj pohľad za hranice. Slovenská republika pristúpila k veľkému množstvu medzinárodných dokumentov a dohovorov a je súčasťou medzinárodných organizácií ako napríklad Organizácia spojených národov alebo Rada Európy. Súčasne je Slovenská republika aj členským štátom Európskej únie.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd je medzinárodným dohovorom Rady Európy, ktorého dodržiavanie v poslednom štádiu chráni Európsky súd pre ľudské práva. Rovnako garantuje obdobné práva ako slovenská Ústava, konkrétne právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života a zákaz diskriminácie.

1} „Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydľia a korešpondencie.“

(Článok 8 ods. 1
Dohovoru o ochrane ľudských
práv a základných slobôd)

2} „Užívanie práv a slobôd priznaných týmto Dohovorom sa musí zabezpečiť bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnosť alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.“

(Článok 14
Dohovoru o ochrane ľudských
práv a základných slobôd)

Zrejme najkonkrétnejší, a pre analyzovanú problematiku najdôležitejší, je Dohovor OSN, ktorý sa týka vyslovene zdravotne postihnutých osôb. V meste New York bol dňa 13. 12. 2006 prijatý Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Pripomíname, že v zmysle čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky ide o medzinárodnú zmluvu, ktorá má prednosť pred zákonmi platnými a účinnými v Slovenskej republike.

Tento dohovor priamo vo svojej preambule hovorí, že zmluvné strany Dohovoru (a teda aj Slovenská republika) „**opätovne potvrdzujú všestrannosť, vzájomnú závislosť a prepojenie všetkých ľudských práv a slobôd a potrebu zaručiť osobám so zdravotným postihnutím ich plné využívanie bez diskriminácie ... uznávajú potrebu presadzovať a chrániť ľudské práva všetkých osôb so zdravotným postihnutím vrátane tých, ktoré potrebujú viac podpory**

... znepokojené tým, že osoby so zdravotným postihnutím vo všetkých častiach sveta napriek týmto rôznym nástrojom a záväzkom naďalej čelia prekážkam, ktoré bránia ich rovnoprávnemu zapojeniu sa do spoločnosti, a porušovaniu ich ľudských práv..." prijali tento významný dokument. Poukazujeme hlavne na jeho článok 12, ktorý sa venuje rovnosti pred zákonom.

1} „Zmluvné strany opätovne potvrdzujú, že osoby so zdravotným postihnutím majú kdekoľvek právo na uznanie svojej osoby ako subjektu práva.“

(Článok 12 ods. 1
Dohovoru o právach osôb
so zdravotným postihnutím)

2} „Zmluvné strany uznávajú, že osoby so zdravotným postihnutím majú spôsobilosť na právne úkony vo všetkých oblastiach života na rovnakom základe s ostatnými.“

(Článok 12 ods. 2
Dohovoru o právach osôb
so zdravotným postihnutím)

3} „Zmluvné strany prijímú príslušné opatrenia, ktoré majú umožniť osobám so zdravotným postihnutím prístup k pomoci, ktorú môžu potrebovať pri uplatňovaní svojej spôsobilosti na právne úkony.“

(Článok 12 ods. 3
Dohovoru o právach osôb
so zdravotným postihnutím)

Z tohto, čo sme uviedli je teda možné vyvodiť, že s tematikou obmedzovania, pozbavovania a navracania spôsobilosti na právne úkony sa nestretávame len na báze zákonov ale aj v Ústave Slovenskej republiky a medzinárodných dokumentoch. Čo sa týka zákonných právnych predpisov, je potrebné vnímať právnu úpravu **Občianskeho zákonníka** (zákon č. 40/1964 Zb., používa sa v texte aj skratka „OZ“ alebo označenie „Občiansky zákonník“), ktorý je základným právnym predpisom slovenského súkromného práva hmotného a právnu úpravu v **Občianskom súdnom poriadku** (zákon č. 99/1963 Zb., používa sa v texte aj skratka „OSP“ alebo označenie „Občiansky súdny poriadok“). Zjednodušene možno povedať že v Občianskom zákonníku sa dozvieme podmienky, aké majú nastať, aby osoba mohla byť obmedzená alebo pozbavená spôsobilosť na právne úkony a v Občianskom súdnom poriadku je upravené konanie na súde, v ktorom sa to môže udiť. V tomto kontexte nemôžeme opomenúť ani rekodifikáciu slovenského civilného procesu a prijatie nových procesných kódexov. Od 1.7.2016 právnu úpravu Občianskeho súdneho poriadku v otázkach konania o spôsobilosti na právne úkony nahradí **Civilný mimosporový poriadok**, ktorý niektoré špecifiká konania o spôsobilosti na právne úkony upravuje odlišne od aktuálne účinného zákona. Na podstatné zmeny Vás upozorníme v ďalšom texte.

Občiansky zákonník ale aj ostatné spomínané právne normy vychádzajú z premisy, že je **normálne a bežné mať plnú spôsobilosť na právne úkony**. Všetky ostatné úpravy sú len odchýlkami od normálneho stavu a ide skôr o výnimky v naozaj extrémnych prípadoch. Je potrebné si uvedomiť, že prax súdov, ale aj chápanie ľudských práv, sa v poslednom období posunulo do inej roviny. Musíme vnímať, že Občiansky zákonník a Občiansky súdny poriadok sú právne predpisy, ktoré boli prijaté v 60.-tych rokoch minulého storočia t.j. v čase keď sa právny poriadok díval na niektoré otázky inak ako doposiaľ. Dobře to popísal český Ústavný súd v jednom zo svojich odôvodnení:

Je obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony jediné riešenie?

„Předlistopadové soudnictví mělo za to, že zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům je opatření, které má chránit a nikoli poškozovat nebo ohrožovat zájmy ve způsobilosti omezovaného občana (blíže viz "Ze zprávy o úrovni řízení a rozhodování soudů České socialistické republiky ve věcech způsobilosti k právním úkonům", projednané a schválené občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR pod sp. zn. Cpj 160/76 dne 18. 11. 1977, R 3/79). V současném právním prostředí, utvářeném českým ústavním pořádkem, je třeba tuto ideu [která tehdy vycházela z dosažené totožnosti zájmu jednotlivce, celé společnosti a státu tak, jak tuto zájmovou jednotu presumovala Ústava ČSSR z roku 1960, demonstrující skrze ni dosažení socialismu - k uvedenému problému blíže Wagnerová E.: Základní práva, in Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví, M. Bobek/P. Molek/V. Šimíček (eds.), Masarykova univerzita, 2009, s. 330-363] modifikovat jednak oddělením zájmů jednotlivce, společnosti a státu (jak je běžné v ústavněprávní teorii demokratických liberálních států) a dále vycházet z myšlenky přednosti zásadně svobodného, autonomního jednotlivce, kterému nesmí být ze strany státu znemožňováno realizovat svou představu o štěstí vnučováním ochrany státu tam, kde si jednotlivec, popř. za pomoci rodiny, dokáže pomoci sám (princip subsidiarity odvíjející se z uznání důstojnosti jednotlivce, který byl poprvé výslovně jako princip definovaný v encyklice papeže Pia XI. Quadragesimo anno z roku 1931).“

bod 24 nálezů Ústavného soudu České republiky v konání vedenom pod sp. zn. I.ÚS 557/09

Dnes je teda možné povedať, že pokiaľ prichádza do úvahy situáciu riešiť inak ako obmedzením alebo pozbavením spôsobilosti na právne úkony, tak je potrebné hľadať tieto iné prostriedky. Pripomíname, že vo veľa krajinách inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony vôbec nepoznajú. Napríklad okolité štáty, ako Česká republika alebo Maďarsko, už prijali zákony, ktoré vylučujú pozbavovanie spôsobilosti na právne úkony. S človekom nie je možné zachádzať ako s predmetom a musia byť za každých okolností dodržané hranice, ktoré garantujú ľudskú dôstojnosť.

Autonomie člověka jakožto organická součást konceptu lidské důstojnosti "vyjadřuje schopnost vládnout sobě samému, tj. žít svůj život podle důvodů a motivů, které si určí sám, a jež tak nejsou produktem vnější manipulace, ale vycházejí z autentického já. Respektování hodnoty autonomie člověka proto zabraňuje nepřipadným paternalistickým intervencím do jeho života, jež nerespektují, že je člověk schopen se rozhodovat podle sebe" (ibid., s. 63). Autonomie musí být chráněna v zásadě vždy, ledaže by snad její realizace vedla k významným individuálním či společenským škodám vzešlým z iracionálních voleb; ochrana člověka před jejich případnými negativními důsledky nesmí působit protisměrně vůči účelům ochrany, kterým je - kromě ochrany práv jiných osob a veřejného zájmu - v konečném důsledku (nutně jen subsidiární) pomoc při zajištění důstojného života, jelikož by měl každý mít v podmínkách ústavního státu možnost co nejvíce realizovat rozvoj své osobnosti ..."

bod 30 nálezů Ústavního soudu České republiky v konání vedenom pod sp. zn. III.ÚS 3333/11

Určíte si poviete, že pre každodenný život človeka nie sú podstatné garancie práv na papieri ale to, ako to je v praxi, ako vyzerá jeho život. Ambíciou tejto publikácie je okrem zorientovania v právnom poriadku aj to, aby bola praktickou rukoväťou najmä pre pracovníkov sociálnych služieb. Povieme si niečo o mýtoch spôsobilosti na právne úkony, kde sa zameriame na rozbor toho, čo si ľudia o spôsobilosti na právne úkony myslia a čo je skutočne aj pravdivé. Rovnako si vysvetlíme kľúčové pojmy ako právny úkon alebo právna subjektivita. Poukážeme na to, čo je a čo nie je potrebné považovať za právny úkon a na úkony, ktoré sa v sociálnych službách často za právne úkony pokladajú.

V samostatnej časti textu budeme pomocou kľúčových pojmov vysvetľovať obmedzenie, pozbavenie a navrátenie spôsobilosti na právne úkony spolu s ich podmienkami, významom a dopadom na človeka. Opíšeme aj osobu opatrovníka, ktorá zohráva v živote osoby s modifikovanou spôsobilosťou na právne úkony veľmi dôležitú úlohu. Všetko bude rámcované aj citáciami vybraných rozhodnutí súdov, ktoré sa k čiastkovým otázkam, na ktoré hľadáte odpoveď, už vyjadrili a ich názory sú častokrát inšpiratívne a argumentačne využiteľné.

Ak je osobe ponechaná plná spôsobilosť na právne úkony, tak sú všetky jej úkony bezvýnimočne platné?

Keď sme spomínali mýty, ktorými je konanie o spôsobilosti na právne úkony opradené, jedným z nich je aj to, že v prípade, že bude osobe ponechaná plná spôsobilosť na právne úkony, tak všetky jej úkony budú bezvýnimočne platné. V texte nájdete aj poukazy na ustanovenia právnej úpravy, ktoré tento mýtus vyracajú (§ 29, § 38 ods. 2 alebo § 49 Občianskeho zákonníka) a vysvetlíme si, ako to „chodí“ s aplikáciou týchto ustanovení v praxi.

Dôležitou časťou publikácie je kapitola o osobitnom nespоровom konaní o spôsobilosti na právne úkony upravenom v Občianskom súdnom poriadku. Okrem podrobného opisu konania v texte nájdete aj praktického sprievodcu celým konaním spolu so zodpovedaním kľúčových otázok, ktoré by Vám mohli napadnúť. Venujeme sa príslušnosti súdu, účastníkom konania, dokazovaniu pred súdom, spôsobu a forme rozhodnutia a aj tomu, ako sa brániť v prípade, že nie ste spokojní s tým ako súd rozhodol. Poukazujeme aj na novú právnu úpravu Civilného mimospоровého poriadku a na zmeny, ktoré od 1.7.2016 do právnej praxe prinesie. V závere prikladáme vzory právnych podaní, ktorými sa môžete inšpirovať.

Aby sme ilustrovali skutočnosť, že téma pozbavovania spôsobilosti na právne úkony nie je pre Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu len mystifikáciou, môžeme poukázať napríklad na rozhodnutie Sýkora proti Českej republike zo dňa 22. 11. 2012, (sťažnosť č. 23419/07). Išlo o konanie, kde bolo posudzovaných viacero problematických bodov týkajúcich sa procesných štandardov konania súdu o spôsobilosti na právne úkony. Problematické bolo napríklad to, že osoba o ktorej spôsobilosti sa konalo bola zastúpená opatrovníkom len formálne, keďže išlo o zamestnanca súdu. Rovnako bolo problémom aj založenie rozsudku na znaleckom posudku, ktorý bol rok starý. Súčasne bolo konštatované porušenie Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd aj v tom, že došlo k hospitalizácii osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony bez jej súhlasu a bez rozhodnutia súdu v osobitnom nespоровom konaní o vyslovení príjstnosti prevzatia a držania v ústavne zdravotníckej starostlivosti. Jediným podkladom, ktorý postačil na nútenú hospitalizáciu bol súhlas opatrovníka (bolo ním mesto Brno).

Rady:

1 } Zásadne platí, že ľudia majú plnú spôsobilosť na právne úkony.

2 } Akákoľvek zmena spôsobilosti je len odchýlkou od štandardného stavu, ktorá musí byť odôvodnená a musí sa ísť o nevyhnutnú situáciu (nesmie existovať iná možnosť, ako riešiť problém, odlišná od obmedzenia alebo pozbavenia spôsobilosti na právne úkony).

3 } V prípade, že je človek obmedzený alebo pozbavený spôsobilosti na právne úkony, nejde o nezvratný stav a je možné sa na súde domáhať plného alebo aspoň čiastočného navrátenia spôsobilosti na právne úkony.

1

Mýty o spôsobilosti na právne úkony

V tejto kapitole si ukážeme a vysvetlíme najčastejšie mýty, ktoré sa objavujú v súvislosti so spôsobilosťou na právne úkony a s rozhodovaním ľudí so zdravotným postihnutím. Veľmi často sa totižto stretávame s tým, že laici aj profesionáli zo sociálnych služieb sú presvedčení o určitom pravidle, pričom ale toto pravidlo je v skutočnosti iné, resp. inak sa používa. Množstvo týchto mýtov je bohužiaľ podporovaných aj neznalosťou zo strany súdnych znalcov, či pracovníkov úradov, apod Preto je potrebné k rôznym „pravdám“, ktoré sa šíria, pristupovať opatrne, aj keď nám ich povie autorita akou je napr. psychiater. Vždy si musíme uvedomiť, že psychiater, ani úradník nie sú právnici.

Mýtus

1

Pozbavenie či obmedzenie spôsobilosti na právne úkony vždy zabráni človeku rozhodnúť sa nesprávne

Nie je to pravda, resp. otázka je komplikovanejšia. Aj človek pozbavený či obmedzený v spôsobilosti na právne úkony môže podpísať akúkoľvek zmluvu, a to napriek tomu, že v občianskom preukaze je uvedená poznámka o pozbavení, či obmedzení. Táto zmluva bude tzv. absolútne neplatná podľa § 38 ods. 1 Občianskeho zákonníka, to znamená, že vôbec nevznikne. Ak človek získal na základe zmluvy, ktorá je absolútne neplatná nejaké plnenie, napr. 200 Eur, či tablet, musí toto plnenie vrátiť, pretože sa slovami zákona tzv. bezdôvodne obohatil. Inak mu hrozí dlh a problémy spojené s vymáhaním dlhu. A aj keď sa nám to môže zdať nespravodlivé, nezáleží na tom, či druhá strana o tom vedela, alebo nie. Môžeme si teda zhrnúť, že pozbavenie a obmedzenie spôsobilosti na právne úkony zakladá dôvod absolútnej neplatnosti právneho úkonu (zmluvy), ale samo o sebe nemusí vôbec zabrániť tomu, aby človek zmluvu uzatvoril.

Mýtus

2

Človek, ktorý je pozbavený alebo obmedzený v spôsobilosti na právne úkony, nenesie nikdy za svoje konanie zodpovednosť a za jeho konanie zodpovedá rodič, či poskytovateľ služby.

Základné pravidlo, ktoré si musíme zapamätať znie, spôsobilosť na právne úkony nijako nesúvisí so zodpovednosťou za škodu. Ide o dva rôzne právne koncepty. Zjednodušene povedané, spôsobilosť na právne úkony sa týka zmlúv – právnych úkonov. Zodpovednosť sa bude týkať škody, teda nejakého protiprávneho konania a posudzuje sa samostatne a odlišne. Môže teda nastať situácia, že človek bude pozbavený spôsobilosti na právne úkony, ale bude niesť zodpovednosť za svoje konanie, a naopak, nebude pozbavený ani obmedzený v spôsobilosti na právne úkony a zodpovednosť tam nebude, pretože nebol schopný porozumieť dôsledkom svojho konania alebo svoje konanie v danej chvíli ovládnuť. Zároveň je nutné upozorniť na to, že ani rodič, ani opatrovník či poskytovateľ sociálnych služieb automaticky nenesú zodpovednosť namiesto človeka so zdravotným postihnutím. Podľa § 422 Občianskeho zákonníka majú povinnosť vykonávať tzv. náležitý dohľad, ten sa ale musí posudzovať individuálne a musí byť ušitý na mieru človeku so zdravotným postihnutím, jeho individuálny plán by preto mal obsahovať aj prácu s rizikami.

Mýtus

3

Človeka s ťažkým postihnutím je potrebné vždy pozbaviť spôsobilosti na právne úkony, prípadne obmedziť jeho spôsobilosť v čo najširšom rozsahu.

Toto nie je vôbec nutné, pretože k jeho ochrane úplne postačí iný nástroj. Vždy si musíme uvedomiť, že človek s ťažkým postihnutím sám ťažko uzatvorí nejakú zmluvu, napr. si požičia 500 Eur. Skôr je potrebné riešiť jeho zastúpenie pri úkonoch ako je napr. uzatvorenie zmluvy o poskytovaní sociálnych služieb, riešenie životných situácií s úradmi, prípadne hospodárenie s príjmami. K tomuto nám bohato môže postačiť opatrovníctvo podľa § 29 Občianskeho zákonníka, o ktorom píšeme nižšie.

Mýtus

4

Ak je človek pozbavený či obmedzený v spôsobilosti na právne úkony, nesmie bez súhlasu opatrovníka opustiť zariadenie, či sa stretávať s kamarátom, apod.

Opatrovník je síce zákonný zástupca, ale nie je rodič – nevychováva. Úloha opatrovníka nie je disciplinovať či kontrolovať príkazmi a zákazmi človeka so zdravotným postihnutím, ale riešiť za neho jeho právne záležitosti. Často sa objavuje v zariadeniach sociálnych služieb argument, že nemôžeme pustiť pána samého do obchodu, pretože si to opatrovník neželá. Toto nie je ani rola, ani kompetencia opatrovníka. V prípade samostatného pohybu mimo zariadenie ide o otázku tzv. náležitého dohľadu, ktorý musí byť individualizovaný a ušitý na mieru človeku so zdravotným postihnutím. Opatrovník je pre nás zdroj informácií o možných rizikách, nie je tou osobou, ktorá rozhoduje. O samostatnom pohybe rozhodne poskytovateľ služby na základe individuálneho plánovania a spracovaného rizikového plánu. Podobné je to v prípade návštev kamarátov, apod.

Mýtus

5

Pri hospitalizácii rozhoduje za človeka pozbaveného či obmedzeného v spôsobilosti na právne úkony vždy jeho opatrovník.

Problematika poskytovania zdravotnej starostlivosti, vrátane hospitalizácie je komplikovaná. Základné pravidlo, ktoré si musíme zapamätať je, že človek so zdravotným postihnutím musí byť vždy súčasťou procesu rozhodovania o zdravotnej starostlivosti. Ak sme u lekára, lekár nehovorí s opatrovníkom – to nie je pacient, ale mal by hovoriť s človekom so zdravotným postihnutím. Ak je človek so zdravotným postihnutím fakticky spôsobilý hospitalizáciu odmietnuť a aj aktívne odmieta, čo môže byť prípad najmä hospitalizácií na psychiatrii, nesmie byť hospitalizovaný iba na základe súhlasu jeho opatrovníka. Vždy je nutné postupovať ako by išlo o nedobrovoľnú hospitalizáciu podľa § 191a Občianskeho súdneho poriadku. Inými slovami, je potrebné sa obrátiť na súd a oznámiť nedobrovoľnú hospitalizáciu. Iba súd môže rozhodnúť o zákonnosti hospitalizácie, nie opatrovník. Podobná logika sa uplatní v prípade umiestnenia do pobytovej sociálnej služby, ak zmluvu uzatvorí opatrovník a prijímateľ je umiestnený v zariadení proti svojej vôli. V takomto prípade, aj keď nemáme špeciálnu právnu úpravu, je potrebné pozbavenie osobnej slobody v zariadení sociálnych služieb oznámiť miestne príslušnému okresnému súdu podľa § 191a občianskeho súdneho poriadku.

Mýtus

6 }

Človek so zdravotným postihnutím musí úplne rozumieť tým úkonom, na ktoré má spôsobilosť na právne úkony.

Porozumenie obsahu právnych úkonov – zmlúv je veľmi individuálne a nikdy nie je čiernobiele. Predstavme si samých seba, koľko sme v živote popodpisovali zmlúv, ktorým sme vlastne vôbec nerozumeli. A možno sme aj sami naleteli. Nemusíme všetko detailne chápať, dôležité je, že vieme čo chceme, resp. vieme čo máme radi a vieme sa prípadne poradiť, či využiť podporu či pomoc niekoho, komu dôverujeme. Veľmi podobné to je u ľudí s mentálnym postihnutím. Nie je ani tak dôležité, že nejakým úkonom úplne nerozumejú, ak vedia požiadať o podporu, prípadne ak im je pravidelne podpora aj neformálne poskytovaná.

Rady:

1 } *Nepreceňujte inštitút pozbavenia alebo obmedzenia spôsobilosti na právne úkony a vždy veľmi zvážte, či je nutné k takému zásahu vôbec pristúpiť. Neočakávajte totižto, že pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony automaticky zabráni tomu, že človek s postihnutím spraví nesprávne rozhodnutie.*

2 } *Spôsobilosť na právne úkony nesúvisí so zodpovednosťou za protiprávne úkony. Aj človek pozbavený alebo obmedzený v spôsobilosti na právne úkony môže niesť zodpovednosť za svoje konanie a naopak, poskytovateľ či rodič žiadnu zodpovednosť niesť nemusí. Ak sa niečo stane, vždy sa situácia posudzuje individuálne.*

3 } *Nepreceňujte pozíciu opatrovníka v prípade pohybu mimo zariadenie, či pri rozhodovaní o návštevách kamarátov. V týchto situáciách nemá opatrovník žiadnu kompetenciu rozhodnúť. Opatrovník je zákonný zástupca, ale nie je rodič, zastupuje v právnych veciach, nevychováva.*

4 } *Ak bude človek pozbavený, alebo obmedzený v spôsobilosti na právne úkony odmietat hospitalizáciu, či umiestnenie v zariadení sociálnych služieb, nie je možné ho hospitalizovať či umiestniť iba na základe rozhodnutia jeho opatrovníka. Vždy je potrebné toto pozbavenie osobnej slobody oznámiť potom, čo k nemu došlo, na okresný súd podľa § 191a občianskeho súdneho poriadku.*

2

Spôsobilosť na právne úkony v našom právnom poriadku

Spôsobilosť na právne úkony je právny pojem, ktorý si musíme bližšie vysvetliť. Prvá dôležitá vec je, že musíme odlíšiť **spôsobilosť na právne úkony** od tzv. **spôsobilosti na práva a povinnosti**. Spôsobilosť na práva a povinnosti súvisí s tým, že človek je subjektom práva, že je vlastne človekom v právnom slova zmysle. Naša ústava pritom v čl. 14 hovorí, že „každý má spôsobilosť na práva“. To znamená, že úplne každý, a to bez ohľadu na zdravotné postihnutie má spôsobilosť mať práva, je človekom v právnom slova zmysle. Každý má nielen právo na život, ale aj právo na majetok, teda aj človek pozbavený spôsobilosti na právne úkony je spôsobilý mať práva, a nie je možné nikoho pozbaviť právnej subjektivity.

Spôsobilosť na právne úkony potom znamená, že človek má aj spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať práva a povinnosti, vstupovať do právnych vzťahov. Inými slovami, mám právo na majetok, a to vždy a zároveň som možno schopný toto právo aj realizovať – našetriť si peniaze a kúpiť si telefón, predať zdedené pozemky, zobrať si úver a kúpiť si bicykel, apod.

1 }

Spôsobilosť na právne úkony

Slovenský právny poriadok upravuje spôsobilosť na právne úkony v § 8, podľa ktorého „...spôsobilosť na právne úkony vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou.“ Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva. Je teda prirodzené, že spôsobilosť na právne úkony nemajú v plnom rozsahu deti, to je prvý prípad, kedy je spôsobilosť zo zákona vylúčená.

Ďalšie prípady, kedy je spôsobilosť na právne úkony zo zákona vylúčená sú už spojené s ľuďmi so zdravotným postihnutím, resp. s tzv. duševnou poruchou. Prvý prípad je situácia, kedy človek urobí právny úkon, uzatvorí zmluvu, ale tento právny úkon urobil v duševnej poruche a v jej dôsledku a neporozumel dôsledkom tohto úkonu alebo sa neovládal. Človek je plne spôsobilý, ale tento jeho právny úkon bude podľa § 38 ods. 2 Občianskeho zákonníka absolútne neplatný (k tomu viď nižšie). A konečne, posledný prípad je situácia, kedy bol človek pozbavený spôsobilosti na právne úkony, alebo jeho spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená na základe rozsudku súdu podľa § 10 Občianskeho zákonníka.

Vyššie sme si napísali, že deti nemajú spôsobilosť v plnom rozsahu a človek ju získa až plnoletosťou. V prípade detí, ale platí zvláštne pravidlo, ktoré hovorí o tom, že spôsobilosť dieťaťa sa rozvíja v čase, to znamená, že sa posudzuje tu a teraz. Inými slovami, u dieťaťa neplatí, že spôsobilosť nemá, ale platí, že spôsobilosť má s ohľadom na svoje aktuálne rozumové a vôľové schopnosti. 7 ročné dieťa nebude mať spôsobilosť platne uzatvoriť darovaciu zmluvu na svoje zdedené nehnuteľnosti, ale určite má spôsobilosť kúpiť si v obchode desiatu a sladkosti do školy.

Naproti tomu u ľudí pozbavených, alebo obmedzených v spôsobilosti na právne úkony tento mechanizmus zákon nepozná. To znamená, že nikto neskúma, či je človek pozbavený spôsobilosti na právne úkony schopný tu a teraz porozumieť právnemu úkonu. Z dôvodu pozbavenia úkon jednoducho platne uzatvoriť vôbec nemôže. To nie je len veľmi problematické z hľadiska ľudských práv, ale hlavne v praxi úplne nezmyselné a nereálne. Preto sa vôbec nebojte toto nerešpektovať a individuálne pracovať napr. na nákupoch a hospodárení aj u tých prijímateľov, ktorí sú pozbavení spôsobilosti na právne úkony.

Rady:

1 }

Pracujte individuálne na hospodárení aj s ľuďmi pozbavenými spôsobilosti na právne úkony. Neriešte to, čo je v rozsudku, ale riešte vždy aktuálnu situáciu individuálne.

2 }

Pojem právny úkon

Píšeme si o právnych úkonoch, ale ešte sme nedefinovali pojem právny úkon. Občiansky zákonník definuje právny úkon v § 34 tak, že „Právny úkon je prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.“ V tejto komplikovanej definícii je dôležité, že ide o prejav vôle. Tento prejav môže mať rôzne formy, písomnú alebo ústnu. Ústny prejav vôle sa ešte delí na výslovný (vyjadrený výslovne) a nevýslovný (napr. prikývnutie alebo strpenie niečoho, nákup v samoobsluže). U právneho úkonu nie je podstatná jeho hodnota.

Pri otázke čo je a čo nie je právny úkon nám môže pomôcť, keď si predstavíme manipuláciu s peniazmi. Každá manipulácia s peniazmi je právny úkon, a to bez ohľadu na hodnotu. To znamená, že každý nákup oblečenia, cigariet a občerstvenia bude právny úkon, a to bez ohľadu na to, či ide o nákup za 5 centov, či 50 eur. Človek pozbavený spôsobilosti na právne úkony nemôže platne urobiť ani bagateľný nákup. Už toto nám napovedá, aké nezmyselné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je. Za právne úkony sa ďalej považuje aj akákoľvek dispozícia s nehnuteľnosťou. Opätovne zdôrazňujeme, že právnym úkonom nie je rozhodnutie o návšteve kamaráta, či prechádzka mimo zariadenie, právnym úkonom nie je ani voľba večerného programu či miesto na výlet.

! Človek pozbavený spôsobilosti na právne úkony nemôže platne urobiť ani bagateľný nákup !

Za samostatnú kategóriu právnych úkonom môžeme považovať rozhodnutia o poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Ide o právny úkon veľmi osobnej povahy a uplatnia sa tu zvláštne pravidlá. Podľa § 6 písm. b) zákona č. 576/2004 Z. z., o zdravotnej starostlivosti dáva informovaný súhlas „zákonný zástupca, ak osobou, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, je osoba nespôsobilá dať informovaný súhlas; takáto osoba sa podieľa na rozhodovaní v najväčšej miere, ktorú dovoľujú jej schopnosti.“ To znamená, že súhlas síce formálne dá opatrovník, ale človek pozbavený spôsobilosti na právne úkony sa musí podieľať na rozhodovaní, a to plne s ohľadom na svoje schopnosti. Ak má nízku mieru podpory a porozumie účelu, povahe, následkom a rizikám poskytnutia zdravotnej starostlivosti, rozhodne sa samostatne. Opatrovník v takom prípade len formálne spoločne s ním podpíše informovaný súhlas, ak ide o písomnú formu. Ak ide o človeka s veľmi vysokou mierou podpory, v takom prípade informovaný súhlas dáva iba jeho opatrovník.

Musíme dať pozor na otázku hospitalizácie. Ako sme si vyššie uviedli, ak človek pozbavený alebo obmedzený v spôsobilosti na právne úkony odmieta hospitalizáciu a je fakticky spôsobilý ju odmietnuť, je potrebné postupovať ako v prípade tzv. nedobrovoľnej hospitalizácie. Zákonný predpoklad upravuje v tomto prípade § 6 ods. 9 zákona o zdravotnej starostlivosti, podľa ktorého sa informovaný súhlas nevyžaduje „ak ide o osobu, ktorá v dôsledku duševnej choroby alebo s príznakmi duševnej poruchy ohrozuje seba alebo svoje okolie, alebo ak hrozí vážne zhoršenie jej zdravotného stavu“. U hospitalizácie sa zároveň postupuje podľa § 191a a nasl. Občianskeho súdneho poriadku, kde je upravené zvláštne konanie o vyslovení prípustnosti prevzatia a ďalšieho držania v ústave zdravotnej starostlivosti. Toto konanie sa začína na základe oznámenia poskytovateľa zdravotnej starostlivosti o tom, že došlo k nedobrovoľnej hospitalizácii. Nemocnica to musí oznámiť v lehote 24 hodín, a súd má lehotu 5 dní, aby preskúmal či boli splnené dôvody podľa § 6 ods. 9 zákona o zdravotnej starostlivosti. Počas tejto doby je človek stále hospitalizovaný.

Rady:

1}

Pracujte s opatrovníkmi ako s ľuďmi, ktorí vám môžu pomôcť pri individuálnej práci s prijímateľom. Opatrovník nemá právo zakazovať, či prikazovať. Opatrovník zastupuje v právnych veciach. V prípade neistoty, je dobré si s opatrovníkom samostatnou dohodou upraviť vzájomné postavenie.

2}

V prípade, že ste ako poskytovateľ sociálnych služieb opatrovníkom, pracujte postupne na tom, že sa opatrovníctvo presunie na niekoho iného, napr. na obec.

3}

Pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, dbajte o to, aby sa na rozhodovaní podieľal v čo najväčšej miere aj človek pozbavený alebo obmedzený v spôsobilosti na právne úkony.

4}

Ak dôjde k hospitalizácii proti vôli človeka pozbaveného alebo obmedzeného v spôsobilosti na právne úkony, súhlas opatrovníka nenahrádza nesúhlas človeka. Je potrebné začať konanie o nedobrovoľnej hospitalizácii podľa § 191a Občianskeho súdneho poriadku.

3

Obmedzenie a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony

Pozbavenie a obmedzenie spôsobilosti na právne úkony je jedným z najzávažnejších zásahov do života človeka a musí spĺňať podmienku nevyhnutnosti. To znamená, že nesmie k takejto zmene dochádzať v situáciách, ktoré nie sú nevyhnutné. Súčasne je dôležité, aby procesný postup prebehol súladne za zákonom a spravodlivý a férový. K pozbaveniu spôsobilosti na právne úkony už takto v úvode uvádzame, že aj napriek tomu, že práva úprava s ním počíta, ide o veľmi problematický právny inštitút, slovami Českého Ústavného súdu „relikt starého režimu“, ktorý už teraz by sme mali nahradzovať obmedzením spôsobilosti na právne úkony s presným vymedzením toho, na ktoré právne úkony osoba nie je spôsobilá. V praxi, konkrétne v súdnom konaní, sú sudy zvyknuté riadiť sa ešte starou doktrínou a k pozbavovaniu často dochádza. Je potrebné v každej jednej veci na problematickosť inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony poukazovať, rovnako je potrebné tvrdiť aj to, že novo prijatý Civilný mimosporový poriadok (zmienky o ňom nájdete v ďalšom texte) s alternatívou pozbavenia spôsobilosti na právne úkony vôbec nepočíta.

Obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je realizované podľa právnej úpravy v § 10 Občianskeho zákonníka.

- 1}** Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony.
- 2}** Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopná robiť len niektoré právne úkony, súd obmedzí jej spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí.
- 3}** Súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli.

Ďalej v texte z dôvodu prehľadnosti postupne rozoberieme štyri kľúčové pojmy, ktoré s touto problematikou súvisia, pôjde o:

1} Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony

2} Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony

3} Navrátenie spôsobilosti na právne úkony

4} Opatrovník

1 }

Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony

Keď je spôsobilosť na právne úkony fyzickej osoby obmedzená, znamená to, že nie je spôsobilá platne robiť niektoré právne úkony. Obmedzenie musí byť definované negatívne, t.j. „nie je“ spôsobilá a úkony musia byť definované jednoznačne a zrozumiteľne **Na rozdiel od pozbavenia spôsobilosti na právne úkony teda osoba aj po právoplatnom rozhodnutí súdu ostáva naďalej spôsobilá aspoň čiastočne.**

V súvislosti s obmedzením spôsobilosti na právne úkony je potrebné odkázať na požiadavku tzv. **proporcionality**, ktorá sa to nevyhnutne viaže.

*Při soudním rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům bude vždy třeba důsledně dbát toho, aby nebyla omezována ve větším rozsahu, než je nezbytně třeba k ochraně základních práv třetích osob a jiných ústavně chráněných statků, v jejichž prospěch mají být základní práva omezovaného umenšena, Z tohoto pohledu je také ústavně značně problematický institut zbavení způsobilosti k právním úkonům, který je evidentním reliktem starého režimu. ... **Obecné soudy vždy musí zvážit všechny mírnější alternativy, kterými by bylo možno ještě dosáhnout sledovaného cíle v podobě ochrany konkrétně označených konkurujících práv či veřejných zájmů vyvoditelných z ústavního pořádku, přičemž omezení způsobilosti k právním úkonům musí být vždy považováno za prostředek nejkrajnější.** Samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou, totiž ještě není důvodem pro omezení její způsobilosti k právním úkonům, resp. - vyjádřeno jazykem základních práv - k omezení jejich základních práv (práva na právní osobnost a na lidskou důstojnost), ale musí být vždy konkrétně uvedeno, koho, resp. co ohrožuje plná způsobilost k právním úkonům (zachování právní osobnosti) osoby omezované, a dále je třeba odůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími prostředky. Jinak řečeno - při rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům (resp. o jeho rozsahu) se musí důsledně uplatňovat subsidiarita tohoto opatření...*

Bod 23. nález Ústavného súdu Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. I.ÚS 557/09

Zákon pozná dva okruhy dôvodov, pri ktorých je možné obmedzenie spôsobilosti na právne úkony:

1 } Osoba trpí duševnou poruchou, ktorá nie je prechodná,

2 } Osoba trpí na alkoholizmus, narkomániu alebo toxikomániu.

Nenachádzame zmienku napríklad o gamblerstve, no v súvislosti so situáciou uvedenou v bode A. nie je vylúčené, že aj gamblerstvo by mohlo byť dôvodom na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Súčasne právna úprava nerieši ani to, že či musia byť alkoholizmus, narkománia, resp. toxikománia návykové. Prax v tejto súvislosti ustálila, že nemusí ísť o návykové užívanie takýchto látok, no musí ísť o sústavný stav – vtedy bude naplnený zákonný dôvod na postup podľa § 10 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

Je potrebné si uvedomiť, že samotná existencia dôvodov uvedených v bodoch 1. a 2. nebude postačovať na zásah do spôsobilosti na právne úkony, ale bude prístupila ďalšia podmienka. Pôjde o existenciu príčinnej súvislosti s nemožnosťou robiť konkrétne právne úkony. Príчинná súvislosť (tzv. kauzálny nexus) znamená to, že osoba trpiaca skutočnosťami podľa bodov 1. a 2. nie je práve v ich dôsledku spôsobilá na právne úkony.

... súd by mal uviesť tie úkony, ku ktorým nie je človek spôsobilý.

... je potrebné si dať pozor na časové vymedzenie

potrebné, aby k tomu

A ako by malo správne formulované obmedzenie spôsobilosti na právne úkony vyzerat? Za prvé je nutné si dať pozor na tzv. negatívny výrok, to znamená, že súd by mal uviesť tie úkony, ku ktorým nie je človek spôsobilý. Kľúčové je teda slovné spojenie „nie je“. Za druhé je potrebné si dať pozor, ak súd bude obmedzovať na hospodárenie s určitou sumou na časové vymedzenie, napr. týždenne/mesačne. Pretože ak to nie je vo výroku rozsudku uvedené, veľmi ťažko sa bude taký rozsudok vykonávať v praxi. Preto výrok môže vypadať napríklad takto: „Pán X.Y. sa obmedzuje v spôsobilosti na právne úkony tak, že nie je spôsobilý hospodáriť s finančnými prostriedkami presahujúcimi 50 € mesačne.“

Je potrebné si dať pozor na výrok, kedy by súd obmedzoval na tzv. procesnú spôsobilosť. To je spôsobilosť, ktorá sa týka prístupu k úradom a súdom. Môže sa to objaviť napríklad u človeka, ktorý sa prejavuje tak, že svojimi podaniami zahlcuje úrady, alebo súdy (tzv. kvelurant). Akékoľvek obmedzenie spôsobilosti na právne úkony tak, že človek nie je spôsobilý podávať žiadosti, návrhy, žaloby, oznámenia, apod. by bolo vždy nezákonné.

Ďalej sa v praxi stretávame s obmedzením spôsobilosti na právne úkony na poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Takého obmedzenie je podľa nášho názoru nadbytočné. Za prvé platí, že každý sa musí podieľať na rozhodnutí o svojom zdravotnom stave v rozsahu svojich schopností, aj človek obmedzený v spôsobilosti na právne úkony. A za druhé, ak je človek obmedzený v spôsobilosti na právne úkony, neznamená to, že opatrovník za neho automaticky udeľuje informovaný súhlas. Bližšie sa tejto otázke venujeme v kapitole č. ZZ.

A podobná logika sa uplatní v prípade zmluvy o poskytovaní sociálnych služieb. Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony tak, že človek nie je spôsobilý uzatvoriť zmluvu o poskytovaní sociálnych služieb je zbytočné, nakoľko zákon č. 448/2008 Z. z., o sociálnych službách upravuje v § 92 ods. 6 mechanizmus, kedy môže v mene človeka so zdravotným postihnutím a na základe potvrdenia ošetrojúceho lekára o zdravotnom stave uzatvoriť zmluvu aj iná fyzická osoba. Zákon túto inú fyzickú osobu nedefinuje, môže sa jednať napr. o rodinného príslušníka. Nie je vôbec potrebné, aby tento človek bol obmedzený v spôsobilosti na právne úkony.

2 }

Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony

Zásadnejším a najsilnejším zásahom do spôsobilosti osoby na právne úkony je pozbavenie spôsobilosti na právne úkony. Ide o tzv. právnu smrť, pretože človek nemôže robiť platne žiadne právne úkony, a to ani bagatelnej povahy. Ide o právny koncept, ktorý sa v západných krajinách vôbec nepoužíva.

Hneď v úvode uvádzame, že prijatím civilného mimosporového poriadku v Slovenskej republike nastala zásadná zmena v tom, že právna úprava od 1.7.2016 nepočíta s možnosťou súdu pozbať osobu spôsobilosti na právne úkony. Nastal teda taký stav, že hmotné právo (Občiansky zákonník) s alternatívou pozbavenia spôsobilosti na právne úkony počíta, no procesný kódex (civilný mimosporový poriadok) v konaní o spôsobilosti na právne úkony súdu nebude umožňovať rozhodnúť tak, že osobu spôsobilosti na právne úkony pozbať, ale bude možné len obmedzenie.

zásadná zmena na Slovensku
- od 1.7.2016 sa nepočíta s možnosťou súdu pozbať osobu spôsobilosti na právne úkony !

Aktuálne účinný Občiansky súdny poriadok pozbavenie spôsobilosti na právne úkony umožňuje a teda do 1.7.2016 výrok súdu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony bude v súlade s platným a účinným procesným právom. Z medzinárodného hľadiska je pozbavenie spôsobilosti na právne úkony problematické aj z pohľadu Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (je s ním rozporné), podľa ktorého majú osoby so zdravotným postihnutím spôsobilosť na právne úkony na rovnakom základe s ostatnými osobami (Článok 12 ods. 2 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím).

Občiansky zákonník pripúšťa pozbavenie spôsobilosti na právne úkony len v jednom prípade, za súčasného splnenia dvoch podmienok. **Musí ísť o osobu, ktorá trpí trvalou duševnou poruchou a súčasne táto osoba v dôsledku duševnej poruchy nie je v žiadnom prípade schopná robiť akékoľvek právne úkony.**

Zákon v tejto súvislosti používa pojem „duševná porucha“, čo znamená, že nebude postačovať **duševná choroba**, ktorou by osoba trpela. V praxi to znamená, že aj keď je osoba liečená na psychiatrickej klinike, to samo osebe nemusí postačovať na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

V prípade, ak by osoba duševnou poruchou trpela, no nebola by splnená podmienka toho, že ide o trvalú duševnú poruchu, nebude možné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony, ale dokonca ani obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Uvedené však neznamená, že každé konanie osoby trpiacej prechodnou duševnou poruchou bude za každých okolností platné. V zmysle § 38 ods. 2 Občianskeho zákonníka sa bude možné dovolávať absolútnej neplatnosti tohto právneho úkonu, o čom sa zmienujeme v ďalšom texte.

3 }

Navrátenie spôsobilosti na právne úkony

Tretou úpravou spôsobilosti na právne úkony je možnosť úplného alebo čiastočného prinavrátania spôsobilosti na právne úkony. Nie je totiž možné vylúčiť, a často sa tak aj stáva, že nastane situácia, keď sa stav osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola upravená, zlepší. Môže nastať situácia, že duševná porucha, ktorá bola pôvodne posúdená ako trvalá bude opätovne posúdená a vyhlásená za prechodnú. Rovnako môže nastať stav, keď pozbavenie spôsobilosti na právne úkony bude posúdené ako neprimerane prísne alebo okruh obmedzenia spôsobilosti na právne úkony sa ukáže ako zbytočne široký. V týchto prípadoch bude úlohou súdu v konaní o navrátenie spôsobilosti na právne úkony opätovne posúdiť zákonnosť pôvodného rozsudku a nastaviť taký právny stav, ktorý je pre osobu, ktorá sa navrátenia spôsobilosti na právne úkony domáha, ten najvýhodnejší. Je potrebné pripomenúť, že zásah do spôsobilosti konať je veľkým zásahom do života a v právnom štáte je neudržateľné, aby osoby boli na spôsobilosti obmedzené viac ako je nevyhnutné.

Občiansky zákonník v spojení s Občianskym súdnym poriadkom umožňuje nasledovné zmeny týkajúce sa spôsobilosti na právne úkony:

1}	osoba pozbavená	→	osoba obmedzená,
2}	osoba obmedzená	→	osoba menej obmedzená,
3}	osoba obmedzená	→	osoba viac obmedzená,
4}	osoba obmedzená	→	osoba pozbavená,
5}	osoba obmedzená	→	osoba pozbavená,
6}	osoba obmedzená	→	stav sa nezmení,

Po prečítaní týchto variant ste možno prekvapení tým, že v konaní o prinavrátení spôsobilosti na právne úkony je možné aj to, že dôjde k „zhoršeniu právneho stavu“ pre osobu, o ktorej spôsobilosti sa jedná. Je tomu tak preto, že konanie o spôsobilosti na právne úkony je tzv. nenávrhovým konaním, ktoré môže začať súd aj z vlastného podnetu (ex offa). V praxi ale častejšie nastávajú situácie, v ktorých býva rozsudok pre osobu priaznivejší, prípadne súd rozhodne tak, že zmena pomerov nenastala a teda ponechá v platnosti pôvodný rozsudok.

V tejto súvislosti odkazujeme na znenie nového Civilného mimosporového poriadku, kde ako sme už vyššie naznačili, nebude možné rozhodnúť výrokom o pozbavení spôsobilosti na právne úkony. V tejto súvislosti uvádzame, že súd po 1.7.2016 bude musieť podľa nášho názoru pri každej osobe, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony rozsudok zmeniť na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony, so všetkými jeho náležitosťami, vrátane rozsahu obmedzenia spôsobilosti na právne úkony.

4 } Opatrovník

Pre osobu, ktorá bola pozbavená alebo obmedzená v spôsobilosti na právne úkony je dôležitou osobou osoba opatrovníka. V tejto súvislosti nesmie byť súd príliš formalistický ale ochrana práv osoby, ktorej sa ustanovuje opatrovník musí byť všestranná a účinná. *(Uvedené s poukazom na odbornú literatúru potvrdzuje v bode 33. svojho nálezu Ústavný súd Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. III.ÚS 3333/11).*

Podľa § 27 Občianskeho zákonníka v prípade ak fyzickú osobu súd rozhodnutím obmedzil alebo pozbavil na spôsobilosti na právne úkony stáva sa jej zákonným zástupcom opatrovník ustanovený v rozhodnutí.

Zákon počíta s tým, že sa pôjde v prvom rade o (A) príbuzného tejto osoby, alebo o (B) inú **vhodnú** fyzickú osobu, ktorá bude ustanovená súdom. Ďalšou podmienkou, ktorú musí opatrovník spĺňať je **jeho súhlas s takýmto ustanovením**. Nikto totiž nemôže byť donútený byť opatrovníkom proti svojej vôli. Ak ani jedna zo spomínaných variant nebude možná, bude osobe za opatrovníka (a teda zákonného zástupcu) ustanovený orgán miestnej štátnej správy alebo jeho zariadenie v prípade, že má právnu subjektivitu (to znamená, že je oprávnené vystupovať pod svojím menom).

V praxi sa stáva veľmi často, že tieto zariadenia alebo ich zamestnanci sú ustanovovaní v Slovenskej republike za opatrovníkov. Považujeme to za nešťastné riešenie a zlú prax, keďže by malo ísť skôr o výnimočné situácie, pri ktorých nie je možné zvoliť za žiadnych okolností inú fyzickú osobu. V tejto súvislosti teda odporúčame, aby sa spomínané zariadenia postupne opatrovníctva zbavovali.

Poukazujeme na znenie čl. 12 Dohovoru o právach osôb zo zdravotným postihnutím, ktorý opúšťa koncepciu tzv. náhradného rozhodovania (namiesto osoby pozbavenej alebo obmedzenej na spôsobilosti na právne úkony rozhoduje opatrovník) a preferuje koncepciu „podporovaného rozhodovania“, pri ktorom opatrovník je len akousi podporou pri rozhodovaní osoby pozbavenej alebo obmedzenej na spôsobilosti na právne úkony. Aj z tohto dôvodu je základom vo vzťahu medzi opatrovancom a opatrovníkom **vzájomná dôvera**. (Uvedené uvádza v bode 34. svojho nálezu Ústavný súd Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. III.ÚS 3333/11)

„Je nepochybné, že zabezpečiť všestrannou a efektívnu ochranu práv a oprávnených zájmov opatrovance môže len ten, kto v ňom nemá protichýdné zájmy, teda, rečeno inak, ten, jehož zájmy nie sú v rozpore so zájmi opatrovance. Z opatrovnictví ovšem nevylučuje opatrovníka každý (případně možný) rozpor se zájmy opatrovance; funkci opatrovníka nemůže vykonávat jen ten, kdo z důvodů soustavnější a dlouhodobější povahy má s opatrovancem protichýdné zájmy, takže je tu nebezpečí, že opatrovník nebude vůbec nebo po delší období způsobilý jednat jménem opatrovance a hájit jeho práva a oprávněné zájmy.“

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 21 Cdo 3871/2010

Pripomíname, že v prípade, že osoba bola iba obmedzená v spôsobilosti na právne úkony, opatrovník ju zastupuje len v tom okruhu, v ktorom došlo k obmedzeniu. Jeho vstupy a pomoc nie sú potrebné (a ani sa na ne neprihliada) pri tých právnych úkonoch, na ktoré je osoba plne spôsobilá.

K rozsahu oprávnení opatrovníka ako príklady uvádzame, že môže podať za osobu, ktorá je pozbavená alebo obmedzená na spôsobilosti na právne úkony napríklad návrh na rozvod manželstva alebo napríklad sa mu doručuje dôchodok pre túto osobu a on je osobne zodpovedný za prevzatie tohto dôchodku.

Otázku závislosti od opatrovníka je možné dobre ilustrovať na prípade Shtukaturov proti Rusku (rozsudok z 27.3.2008 k sťažnosti č. 44009/05), ktorý rozhodoval Európsky súd pre ľudské práva. V tejto veci bolo konštatované, že zásah do súkromného života osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony bol veľmi vážny. Na neurčitý čas sa stala plne závislá od svojej matky (bola ustanovená za jej opatrovníka), ktorá v žiadnom prípade nesúhlasila so snahou o navrátenie spôsobilosti na právne úkony. V danom prípade dochádzalo ku konaniu v neprospech osoby zo strany jeho opatrovníka a v podstate k blokade snáh osoby pozbavenej spôsobilosti na právne úkony. V slovenskom kontexte dodávame, že na takúto situáciu slovenský právny poriadok pamätá a návrh na navrátenie spôsobilosti môže podať aj osoba pozbavená (obmedzená) na spôsobilosti na právne úkony a môže si zvoliť aj právneho zástupcu.

Opatrovník môže byť pozbavený svojej funkcie. Pôjde najmä o situácie ak nebude plniť svoje úlohy a nebude k funkcii pristupovať starostlivo. Súčasne aj opatrovník môže podať návrh na súd na jeho zmenu, napríklad v prípade, že vážne ochorie a nebude schopný vykonávať funkciu opatrovníka v plnom a potrebnom rozsahu.

Rady:

1 }

Nepodávajte návrhy na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony a naopak postupne podávajte návrhy na navrátenie spôsobilosti na právne úkony. Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony má byť tým krajným riešením.

2 }

V konaní o obmedzení a pozbavení na spôsobilosti na právne úkony je potrebné poukazovať na to, že nesmie byť prekročený nevyhnutný

3 }

Dôležitou osobou v živote osoby, ktorá je obmedzená alebo pozbavená spôsobilosti na právne úkony sa stane opatrovník. Dbajte na to, aby to bol človek, ktorému táto osoba verí a ktorá jej nechce zle.

4 }

Rozhodnutia o obmedzení alebo pozbavení spôsobilosti na právne úkony ako aj s tým súvisiace rozhodnutie o určení opatrovníka nie sú nemenné. V prípade zmeny pomerov alebo vzniku problému je možné a potrebné sa domáhať zmeny alebo nápravy.

Alternatívy k obmedzeniu a pozbaveniu spôsobilosti na právne úkony

V tejto kapitole sa budeme venovať otázkam alternatív k pozbaveniu či obmedzeniu spôsobilosti na právne úkony. Ako pozbavenie, tak aj obmedzenie smerujú k ochrane človeka so zdravotným postihnutím, avšak nejde o jediné nástroje, ktoré sa dajú k tomu účelu použiť. Už súčasný Občiansky zákonník ponúka niekoľko možností, s ktorými sa dá veľmi dobre pracovať a ktoré sa môžu použiť ako alternatíva k pozbaveniu či obmedzeniu spôsobilosti na právne úkony.

1 }

Ustanovenie opatrovníka bez pozbavenia či obmedzenia spôsobilosti na právne úkony podľa § 29

Ustanovenie § 29 Občianskeho zákonníka umožňuje človeku ustanoviť súdom opatrovníka v prípade, ak je to potrebné k ochrane jeho záujmov, ak to vyžaduje verejný záujem, alebo ak je to potrebné z iného vážneho dôvodu. Tieto podmienky sú formulované dostatočne široko na to, aby bolo možné človeku so zdravotným postihnutím ustanoviť opatrovníka a tomuto opatrovníkovi konkrétne vymedziť kompetencie bez toho, aby súd pristupoval k pozbaveniu či obmedzeniu spôsobilosti na právne úkony.

Ide o veľmi dobrý nástroj a skutočne životaschopnú alternatívu. Predstavme si napríklad situáciu človeka s veľmi ťažkým postihnutím, ktorý je upútaný na lôžko. Na prvý pohľad by sa nám zdalo, že ide o prípad, kedy by bolo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony na mieste. Ale skúsme si položiť otázku, ak by malo pozbavenie riešiť riziko nejakej ujmy, ktorú by si človek privodil svojimi právnymi úkonmi, aká ujma mu vlastne hrozí? Odpoveď je veľmi jednoduchá, pravdepodobne žiadna. To, ale neznamená, že nie je potrebné riešiť jeho právne záležitosti, a pre tento účel by mal mať zástupcu. Týmto zástupcom môže byť opatrovník podľa § 29 Občianskeho zákonníka, ktorý bude mať vymedzené kompetencie s ohľadom na potreby zastúpenia, napr. uzatváranie zmluvy o poskytovaní sociálnej služby a jej dodatkov, hospodárenie s finančnými prostriedkami, vrátane možnosti uzatvoriť zmluvu o účte a hospodárenie s finančnými prostriedkami na účte, preberanie poštových zásielok, vrátane tých, ktoré sú určené do vlastných rúk, podávanie žiadostí a návrhov vo veciach peňažných príspevkov kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia, vo veciach hmotnej núdze a štátnych sociálnych dávok, apod.

2 }

Neplatnosť právneho úkonu urobeného v duševnej poruche podľa § 38 ods. 2 Občianskeho zákonníka

Zásadou, ktorá platí, tak ako bolo uvedené v predchádzajúcom texte, je, že ľudia majú plnú spôsobilosť na právne úkony a ostatné situácie je potrebné považovať za výnimky. Obmedzenie a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je stav, ktorý je dlhodobý a podložený súdnym rozhodnutím.

Právna úprava však pozná aj situácie, kedy je možné úkon osoby vyhlásiť za neplatný z obdobných dôvodov, aké bývajú príčinou obmedzenia spôsobilosti na právne úkony. Podľa § 38 ods. 2 Občianskeho zákonníka je neplatným právnym úkonom osoby, ktorá koná v duševnej poruche. Podmienkou je že táto duševná porucha musí robiť konajúcu osobou na daný úkon neschopnou.

1 }

§38 ods. 2 Občianskeho zákonníka:

„Takisto je neplatný právny úkon osoby konajúcej v duševnej poruche, ktorá ju robí na tento právny úkon neschopnou.“

Ak teda osoba nie je pozbavená alebo obmedzená na spôsobilosti na právne úkony alebo prípadné obmedzenie spôsobilosti na právne úkony sa konkrétnemu úkonu priamo netýka, je stále možné, že konkrétny právny úkon bude neplatný. Dokonca pôjde o neplatnosť absolútnu, čo znamená že takýto úkon bude neplatný od jeho počiatku. K absolútnej neplatnosti je potrebné uviesť aj to, že **žiadna zo strán sa nemôže dovoliavať v súvislosti s absolútnou neplatnosťou premlčania nároku**. Príkladom môže byť napríklad kúpna zmluva na motorové vozidlo, ktorú uzavrie osoba konajúca v duševnej poruche so svojim kamarátom. Rodičia osoby konajúcej v duševnej poruche sa môžu domáhať neplatnosti právneho úkonu, a teda vzájomného vrátenia kúpnej sumy a samotného motorového vozidla zmluvným stranám. Dôvodom bude skutočnosť, že ich syn zmluvu uzatvoril v duševnej poruche, ktorá ho robila na tento právny úkon neschopnou.

V prípade, ak súd rozhodne o absolútnej neplatnosti právneho úkonu, strany právneho úkonu si musia vzájomne vrátiť to, čo si odovzdali. Ak by sa tak nestalo, došlo by k tzv. bezdôvodnému obohateniu, ktoré je možné si nárokovať súdnou cestou (prostredníctvom žaloby o vydanie bezdôvodného obohatenia). Toto právo na vydanie bezdôvodného obohatenia sa však už premlčuje – v 2 ročnej lehote.

Obranou osoby, ktorá odmieta predmet vrátiť môže byť skutočnosť, že danú vec alebo právo vydržala. Bude tvrdiť, že vec bola v tzv. oprávnenej držbe a držiteľ žil dobromyseľne v tom, že vec alebo právo mu patrí. Lehoty vydržania sú pri nehnuteľnostiach 10 rokov a pri veciach hnutelých 3 roky.

Ak takáto situácia nastane, v prvom rade sa rieši komunikáciou medzi stranami právneho úkonu, ktorého platnosť je sporná. Ak nedôjde k vyriešeniu veci dohodou, v extrémnych prípadoch (najmä keď ide o nehnuteľnosti) sa spor o platnosť právneho úkonu dostane až pred súd.

V praxi to prebieha tak, že je potrebné vykonať na súde dokazovanie či ten, kto konal, dokázal alebo nedokázal posúdiť následky svojho konania a či dokázal svoje konanie ovplyvniť. Bude sa posudzovať dopad duševnej poruchy na konkrétne konanie, napr. na uzavretie kúpnej zmluvy na motorové vozidlo a nie na konanie ako celok.

“ Bude sa posudzovať dopad duševnej poruchy len na konkrétny právny úkon ”

Ak by sa posudzovalo konanie osoby vo všeobecnosti, išlo by potom o konanie týkajúce sa obmedzenia a pozbavenia spôsobilosti na právne úkony. Je teda možná situácia, že súd právoplatným rozsudkom rozhodol, že u človeka nie je dôvod na dlhodobú úpravu spôsobilosti na právne úkony, no pri následnom posudzovaní v samostatnom konaní bude konkrétny právny úkon v zmysle § 38 ods. 2 Občianskeho zákonníka posúdený ako neplatný.

Neplatnosť môže spôsobiť aj skratové konanie napríklad v afekte, teda búrlivá reakcia organizmu na nejaký podnet.

K priebehu dokazovania na súde, ktorý by posudzoval to či právny úkon bol alebo nebol platný je potrebné uviesť, že kľúčovým dôkazom bude aj v tomto prípade znalecký posudok. Znalec bude posudzovať, či osoba bola alebo nebola schopná posúdiť následky svojho konania a rovnako aj to, či osoba v danej situácii mala alebo nemala schopnosť ovládať svoje správanie .

3 }

Odstúpenie od zmluvy uzatvorenej v tiesni a za nápadne nevýhodných podmienok podľa § 49 Občianskeho zákonníka

Odstúpenie od zmluvy je právny inštitút, ktorým sa zmluva od začiatku zrušuje. Podľa § 49 ods. 1 Občianskeho zákonníka, účastník, ktorý uzavrel zmluvu v tiesni za nápadne nevýhodných podmienok, má právo od zmluvy odstúpiť.

Pojem tieseň v zákone definovaný nie je. Vo všeobecnosti však za tieseň môžeme považovať stav osoby (hospodársky, sociálny i psychický stav), v ktorom sa ocitla, bez ohľadu na jeho pôvod a dôvod; a ktorý na túto osobu pôsobí tak, že uzavrie zmluvu pre ňu nápadne nevýhodnú (spôsobujúcu jej ujmu), ktorú by inak (nebyť tiesne) neuzavrela. Nevyžaduje sa, aby tieseň vyvolal druhý účastník, ani aby o nej vedel, stačí že tieseň existuje v čase uzavretia zmluvy. V tiesni sa môže veľmi ľahko ocitnúť aj človek so zdravotným postihnutím.

Tieseň sama osebe neumožňuje človeku, aby odstúpil od zmluvy, ktorú v tomto stave uzavrel. Popri tiesni sa ešte vyžaduje, aby pre človeka konajúceho v tiesni, súčasne vyplynuli zo zmluvy nápadne nevýhodné podmienky. Nápadne nevýhodné podmienky (ich existenciu) treba posudzovať vždy individuálne. V takomto ponímaní ide o nevýhodné podmienky vtedy, ak plnenie, ktoré poskytuje jedna zmluvná strana, je v zjavnom nepomere s plnením, ktoré obdrží od druhej zmluvnej strany. Oba predpoklady v zmysle § 49 Občianskeho zákonníka (tieseň aj nápadne nevýhodné podmienky), musia byť v dobe právneho úkonu (t.j. v čase uzavretia zmluvy) splnené súčasne, inak nemožno opodstatnene uplatniť právo od zmluvy odstúpiť.

Právo odstúpiť od zmluvy sa premlčuje za tri roky odo dňa, kedy ho bolo možné vykonať prvýkrát. Začiatok plynutia premlčacej doby je individuálny, ale radšej vždy počítajte s dňom nasledujúcim po dni, kedy bola zmluva uzatvorená. Odstúpenie od zmluvy je nutné adresovať druhej strane, odporúčame písomne uviesť dôvody a informovať, že ste pripravený vrátiť plnenie, ktoré ste získali. Ak by druhá strana nereagovala, je nutné sa obrátiť na súd.

Rady:

1} Keď osoba trpí duševnými poruchami a nie je pozbavený alebo obmedzený na spôsobilosti na právne úkony neznamená to, že všetky jeho právne úkony sú bezvýnimčne platné.

2} V prípade, že máte pochybnosti o platnosti takéhoto úkonu, dovoľajte sa jeho neplatnosti.

3} V prípade, že platnosť úkonu bude posudzovať súd, osoba sa môže nechať zastúpiť právnym zástupcom alebo advokátom.

4} Keď bude prebiehať znalecké dokazovanie, položte znalcovi otázky, máte na to právo. Zaoberajte sa osobou znalca a jeho možnou zaujatosťou, aby ste mali istotu o objektivite konkrétneho znaleckého posudku.

5} V prípade, že si chcete prečítať viac o priebehu súdneho konania a o právach, ktoré v ňom máte, prečítajte si o tom v ďalšom texte.

5

Konanie o spôsobilosti na právne úkony

Zbavenie (obmedzenie) spôsobilosti na právne úkony je možné jedine rozhodnutím súdu. Ide o osobitné nesporové konanie, pre ktoré zákon stanovuje isté špecifiká, na ktoré v nasledovných riadkoch systematicky poukážeme.

Konanie o spôsobilosti na právne úkony môže prebiehať v troch polohách. Buď ide o konanie v ktorom sa posudzuje

- **pozba venie spôsobilosti na právne úkony, alebo**
- **obmedzenie spôsobilosti na právne úkony alebo ide o**
- **konanie, v ktorom ide o vrátenie spôsobilosti na právne úkony.**

Zásady a priebeh konania sú vo všetkých týchto prípadoch rovnaké a charakteristiky a zásady tohto konania možno vnímať vo všeobecnosti pre všetky varianty. V prípade, že existuje odchýlka týkajúca sa len niektorého z týchto konaní, budeme sa snažiť na ňu poukázať.

Právna úprava konania o spôsobilosti na právne úkony je obsiahnutá v zákone č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok (OSP). Z dôvodu, že v Národnej rade Slovenskej republiky bol schválený nový Civilný mimosporový poriadok, ktorý od 1.7.2016 nahradí aktuálne účinný Občiansky súdny poriadok, je výklad o konaní doplnený aj o zmeny, ktoré by nový procesný kódex mal priniesť do praxe.

1 }

Začatie konania (§186 OSP)

5

Konanie sa môže začať dvoma spôsobmi:

1 } na návrh

alebo

2 } aj bez návrhu
na základe podnetu

*(ide o podnet, ktorý súd posúdi
a ak bude dôvodný začne konanie
z úradnej moci tzn. ex officio).*

Právo podať návrh má každá osoba, ktorá má procesnú spôsobilosť a podaním takéhoto návrhu sa stáva účastníkom konania. Zákon teda nemenuje konkrétne osoby (napr. že by muselo ísť o príbuzného a podobne) oprávnené na podanie návrhu na začatie konania o spôsobilosti na právne úkony. Môže ísť ako o návrh osoby, ktorá je s posudzovanou osobou v príbuzenskom vzťahu, tak aj o návrh osoby, ktorá s ňou žiaden vzťah nemá. Návrh na začatie konania môže podať napríklad aj zdravotnícke zariadenie, zariadenie sociálnych služieb prípadne štátny orgán.

V prípade podania návrhu inou osobou ako štátnym orgánom alebo zdravotníckym zariadením počíta zákon s možnosťou súdu vyzvať navrhovateľa na predloženie lekárskeho vysvedčenia o duševnom stave vyšetrovaného a to v primeranej lehote. Ak súd uloží navrhovateľovi takúto povinnosť, zákon s jej nespĺnením spája sankciu zastavenia konania. Uvedené platí v záujme predchádzania zbytočným a šikanóznym návrhom na začatie konania, ktoré by boli už od počiatku zjavne nedôvodné.

V prípade konania, o vrátení spôsobilosti na právne úkony zákon ustanovuje výnimku zo zásady, že konať pred súdom môže len osoba, ktorá je spôsobilá na právne úkony a to v tom, že návrh môže podať i ten, kto bol pozbavený prípadne obmedzený v spôsobilosti na právne úkony. Nie je teda nevyhnutne potrebná súčinnosť opatrovníka.

V tejto súvislosti však existuje jedno obmedzenie, ktoré spočíva v tom, že v prípade súčasného splnenia dvoch podmienok, ktorými sú

■ **zamietnutie návrhu a**

■ **nemožnosť očakávať lepšieho stavu takéhoto navrhovateľa**

môže súd rozhodnúť tak, že najviac po dobu jedného roka tento navrhovateľ nemôže návrh na začatie konania podať. Nová právna úprava Civilného mimosporového poriadku túto lehotu skracuje na 6 mesiacov.

Návrh na začatie konania musí obsahovať tieto náležitosti (§ 42 ods. 3 OSP):

- Ktorému súdu je adresovaný (uveďte názov a adresu súdu, ktoré nájdete na webstránke Ministerstva Spravodlivosti SR www.justice.gov.sk) - teda určenie príslušného súdu (viď ďalšia kapitola),
- Kto podanie robí (uveďte všetky Vaše iniciály a čo najviac Vašich kontaktných údajov)
- V akej veci je podanie urobené (opíšte koho sa návrh týka a čo Vás viedlo k podaniu takéhoto návrhu),
- Čo sa daným podaním sleduje (v závere podania uveďte ako navrhujete, aby súd rozhodol tj. pozbavil alebo obmedzil spôsobilosť na právne úkony konkrétnej osoby, alebo naopak, aby jej právnu spôsobilosť navrátil),
- Podanie musí byť podpísané s uvedením dátumu,
- Podanie musí byť urobené v toľkých kópiách (aj s prílohami), koľko bude účastníkov konania s tým, že vždy pripočítajte aj jednu kópiu, ktorá ostane na súde. V prípade, že bude kópií málo, Vás súd vyzve, aby ste ich doplnili prípadne ich vyhotoví na Vaše náklady sám.

Nová právna úprava Civilného mimosporového poriadku ponúka detailnejší výpočet osôb, ktoré návrh (podnet bude môcť naďalej podať ktokoľvek, k rozdielu odkazujeme na vyššie uvedené) môžu podať (blízka osoba, poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, poskytovateľ sociálnych služieb, osoba, ktorá má na veci právny záujem alebo ten o koho spôsobilosti sa má rozhodovať). V prípade, že navrhovateľom je ten, kto má na veci právny záujem alebo blízka osoba, nový zákon rovnako počíta s predložením lekárskej správy o zdravotnom stave osoby, o ktorej spôsobilosti sa koná, pod sankciou zastavenia konania.

Súčasne nový zákon špecifikuje aj to, čo by mal návrh na súd obsahovať. Ustanovenie § 243 hovorí:

„Návrh na začatie konania musí obsahovať okrem všeobecných náležitostí podania opísanie skutočností odôvodňujúcich zásah do spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony a zdôvodnenie, že iné menej obmedzujúce opatrenia nie sú možné alebo opísanie skutočností odôvodňujúcich zmenu obmedzenia spôsobilosti na právne úkony alebo navrátenie spôsobilosti na právne úkony.“

Rady:

1 }

Keďže ide o konanie, ktoré sú môže začať aj bez návrhu, nebojte sa, že návrh na začatie konania zle naformulujete alebo preženiete (navrhnete pozbavenie a bude postačovať obmedzenie). Súd nie je viazaný návrhom na začatie konania a môže rozhodnúť aj inak ako bolo v návrhu uvedené. „Nedokonalosť“ návrhu sama o sebe nespôsobuje to, že súd konanie nezačne.

2 }

Príslušnosť súdu

Návrh alebo podnet na začatie konania sa podáva na Okresnom súde (tzv. vecná príslušnosť). V tomto konaní sa uplatňuje tzv. osobitná miestna príslušnosť podľa § 88 ods. 1 (d) OSP. Na konanie je príslušný všeobecný súd občana, ktorým je súd, v obvode ktorého má občan bydlisko, resp. prípadne a ak bydlisko nemá, bude ním súd v obvode ktorého sa zdržuje (§85 ods. 1 OSP). Výnimkou sú situácie, keď je takýto občan bez svojho súhlasu v ústavnej zdravotníckej starostlivosti. Vtedy bude príslušným súdom súd, v ktorého obvode je dané zdravotnícke zariadenie.

Civilný mimosporový poriadok (§ 232) príslušnosť súdu stanovuje identicky, s tým, že pri právnej úprave konania o spôsobilosti na právne úkony nepočíta s odlišnou príslušnosťou súdu ak by bol občan bez svojho súhlasu v ústavnej zdravotníckej starostlivosti (ustanovenie § 4 však počíta s prikázaním vecí inému súdu z dôvodu vhodnosti, čím by sa dala riešiť táto situácia).

Príklad: Ak sa bude konanie týkať osoby, ktorá má trvalý pobyt v meste Modra, príslušným na prvostupňové konanie bude Okresný súd Pezínok.

Rady:

2 }

Jednoduchšie je vyhľadávanie prostredníctvom portálu

Ministerstva spravodlivosti SR, ktoré nájdete na linku:
<http://www.justice.gov.sk/Stranky/Sudy/SudZoznam.aspx>.

1 }

To na aký súd sa máte obrátiť je upravené v zákone č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodech súdov Slovenskej republiky.

3 }

Nebojte sa podať návrh aj v prípade, že Vám nebude zrejmé, ktorý súd má návrh prejednať. OSP počíta s tým, že súd, ktorému bol návrh adresovaný svoju príslušnosť posúdi. V prípade, že dospeje k záveru, že príslušným je iný súd, bezodkladne mu vec postúpi (§103 a nasl. OSP).

3 }

Poplatková povinnosť

Súdne konanie vo veciach spôsobilosti na právne úkony je vecne oslobodené od súdneho poplatku (§4 ods. 1 písm. b) zákona o súdnych poplatkoch č. 71/1992 Zb.). Uvedené znamená, že za toto konanie sa za žiadnych okolností neplatí súdny poplatok za podanie návrhu.

4 }

Účastníci konania

Keďže ide konanie, ktoré možno začať aj bez návrhu, bude účastníkom konania okrem navrhovateľa aj osoba, pri ktorej sa navrhuje úprava spôsobilosti na právne úkony. Ďalej budú účastníkmi konania aj iné osoby o ktorých právach alebo povinnostiach sa má konať, ako napríklad potomkovia vyšetrovanej osoby.

V súvislosti s osobou, ktorej spôsobilosť má byť obmedzená, pozbavená alebo navrátená zákon počíta s nutnosťou ustanoviť jej opatrovníka. Pôjde o tzv. kolízneho opatrovníka pre konanie. Uvedené nebude potrebné len v prípade, že táto osoba už opatrovníka má (bol jej v opatrovníckom konaní podľa §192 OSP už ustanovený).

Nová právna úprava je pri otázke účastníkov konania o niečo detailnejšia. V prípade, že je podaný návrh osobou, ktorá tvrdí, že má právny záujem na veci, je povinnosťou tejto osoby takýto záujem zdôvodniť (napr. návrh podaný dieťaťom z dôvodu, že jeho rodič sa márneotratne zjavuje majetku). Aj v priebehu konania bude možné (na ich návrh), aby blízka osoba alebo osoba, ktorá preukáže svoje právny záujem, aby boli súdom pribratí do konania ako účastníci. Takémuto návrhu bude vyhovieť len v prípade, ak to súd pre vedenie konania a pre ochranu dotknutých práv bude považovať za účelné.

5 } Dokazovanie

V konaní o spôsobilosti na právne úkony sú veľmi dôležité dôkazy a dokazovanie. Zodpovednosť za vyhľadanie a vykonanie dôkazov nesie súd, čo je odrazom tzv. vyšetrovacej zásady, ktorá ovláda nesporné konania. Za dôkaz pritom môže poslúžiť všetko, čo môže prispieť k objasneniu predmetu konania, v tomto prípade schopností človeka. Určite môže ísť o znalecký posudok, správa od poskytovateľa sociálnej služby, výsluch svedka (kľúčový pracovník, sociálny pracovník, člen rodiny, kamarát, apod.), individuálny plán, prehľad hospodárenia, apod.

Dokazovanie v konaní o spôsobilosti na právne úkony upravuje § 187 ods. 2 a ods. 3 OSP. Ustanovenie § 187 ods. 2 OSP upravuje otázku výsluchu vyšetrovaného človeka a ustanovenie § 187 ods. 3 OSP výsluch znalca. Budeme sa venovať najprv otázke znaleckých posudkov a potom problému výsluchu človeka so zdravotným postihnutím.

V nasledujúcich stranách sa budeme venovať:

1 } Znalecký posudok

2 } Výsluch človeka so zdravotným postihnutím a tzv. vzhliadnutie

3 } Vyšetrenie v zdravotníckom zariadení

Znalecký posudok

Niekedy sa nám v praxi zužuje otázka spôsobilosti na právne úkony na otázku prítomnosti duševnej poruchy, ktorú skúma znalec, pričom zabúdame, že schopnosť rozhodovať sa nezávisí iba na medicínskych predpokladoch, ale je podmienená aj sociálne. Výstižne to pomenoval Český Najvyšší súd vo svojom rozsudku sp. zn. 30 Cdo 979/2013 zo dňa 16. 5. 2013, kde uviedol: „je nutné zkoumat osobní poměry omezovaného, tedy jak se projevuje při sociálním kontaktu se členy občanské společnosti, jak se stará o potřeby své a své rodiny, jak hospodáří s finančními prostředky, případně jak se projevuje na svém pracovišti“.

Prvé pravidlo teda je, že súdy, ale aj poskytovatelia sociálnych služieb by mali pristupovať k znaleckým posudkom triezvo a s nadhľadom. Znalec rieši otázku prítomnosti duševnej poruchy a jej povahu. Skutočnosť, že človek má duševnú poruchu, a to aj trvalú, ale v žiadnom prípade automaticky neznamená, že nie je schopný sa rozhodovať. Človek s mentálnym postihnutím si vie osvojiť schopnosť rozhodovať sa samostatne, prípadne s podporou v rozličných oblastiach života. **Preto je dôležité druhé základné pravidlo, súd pri rozhodovaní musí vychádzať aj z iných dôkazných prostriedkov**, a to najmä vylučku tých osôb, ktoré človeka so zdravotným postihnutím bezprostredne poznajú, prípadne správ poskytovateľov sociálnych služieb. Ústavný súd SR v náleze sp. zn. I. 313/2012 zo dňa 28. 11. 2012, ods. 36, uviedol:

„Samotné zistenie, že človek trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodnou (čo je predovšetkým otázka pre odborného znalca), na zbavenie spôsobilosti na právne úkony nestačí. Ďalším predpokladom je, že táto trvalá duševná porucha celkom vylučuje schopnosť človeka uskutočňovať právne úkony. Zodpovedať túto otázku iba na základe znaleckého posudku spravidla nebude možné bez toho, aby súd v súlade s § 120 ods. 2 OSP zároveň nevykonal aj ďalšie (navrhované, resp. ex offa) dokazovanie a toto náležite aj vyhodnotil. Pri jej riešení teda súd vychádza zo skutkových zistení nielen na základe posudku znalca, ale tiež v súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania. Súdy by preto v konaní o spôsobilosti na právne úkony mali uskutočňovať aj iné dôkazy ako len znalecký posudok z odboru psychiatrie, a to najmä vylučku potenciálne postihovaného človeka, a dôkazy smerujúce k posúdeniu jeho mnohovrstevných sociálnych a právnych interakcií (vzťah medzi postihovanou osobou a inými, napr. spoločnosťou), majetkových, rodinných, politických a pod. Ku znaleckým posudkom by súdy nemali pristupovať celkom nekriticky, ale mali by ich hodnotiť vo vzájomnej súvislosti s ostatnými dôkazmi. Znalecké posudky by mali byť vždy aktuálne, mali by čerpať z osobného vyšetrenia človeka a mali by byť formulované tak, aby neprekračovali medze odborného posúdenia.“

Tretie pravidlo súvisí s osobou znalca a jeho ustanovením. **Poskytovateľ môže už v návrhu požiadať o ustanovenie konkrétneho znalca, pričom súd mu môže, ale nemusí vyhovieť.** V prípade, že nad takýmto postupom uvažujete, zdôvodnite ho. Môžete napríklad poukázať na vysokú odbornú úroveň navrhnutého znalca, na to, že pozná prijímateľa, apod. Ale pozor, nesmie ísť zároveň o ošetrojúceho lekára.

Ďalšia otázka je aktuálnosť znaleckých posudkov. Ak by súd rozhodoval na základe neaktuálneho znaleckého posudku, tak by porušil právo na spravodlivý proces. **Za neaktuálny znalecký posudok pritom môžeme považovať posudok starší ako rok.**

Ustanovenie § 187 ods. 3 upravuje povinnosť súdu vypočuť znalca na pojednávaní. To je priestor, kedy je možné znalcovi položiť priamo otázku, pričom toto právo má každý účastník konania.

Rady:

2} Ak chcete, aby súd ustanovil znalca, ktorého poznáte, požiadajte o to a svoju žiadosť odôvodnite.

1} Nechápte znalecký posudok ako dogmu, ale iba ako jeden z dôkazov. Súd musí vykonať aj iné dôkazy, ako je znalecký posudok a môže rozhodnúť aj úplne inak, ako odporúča znalec.

3} Ak by súd chcel rozhodnúť na základe neaktuálneho znaleckého posudku, upozornite na to a požiadajte o aktuálny posudok.

Nová právna úprava v civilnom mimosporovom poriadku mení pohľad na znalecké posudky. Podľa ustanovenia § 250 môže súd upustiť od znaleckého posudku, ak postačí vylúchnuť ošetrojúceho lekára.

Výsluch človeka so zdravotným postihnutím a tzv. vzhliadnutie

Ustanovenie § 187 ods. 2 OSP upravuje, že „od výsluchu vyšetrovaného môže súd upustiť, ak nemožno tento výsluch vykonať vôbec alebo bez ujmy na zdravotnom stave vyšetrovaného“. Toto ustanovenie síce umožňuje človeka nevypočuť, ale iba v extrémnych, výnimočných prípadoch. To potvrdil Český Ústavný súd v náleze sp. zn. II. ÚS 303/05 zo dňa 13. 9. 2007 a náleze sp. zn. II. ÚS 194/11 zo dňa 28. 11. 2012. V druhom citovanom rozhodnutí Ústavný súd uviedol:

„O zbavení způsobilosti stěžovatelky k právním úkonům obecný soud rozhodl, aniž by ji vyslechl, či ji byl jen předvolal k ústnímu jednání, a poté upustil i od doručení rozhodnutí stěžovatelce, přičemž tak učinil na podkladě toliko obecného a stručného poukazu na znalecký posudek. V tomto směru Ústavní soud upozorňuje, že soud je povinen zajistit úplná a spolehlivá zjištění o osobních poměrech omezovaného, tedy jak se projevuje při sociálním kontaktu se členy občanské společnosti, jak se stará o potřeby své a své rodiny, jak hospodaří s finančními prostředky apod. Znalecký posudek je v takovém řízení sice závažným důkazem, nesmí však být důkazem jediným a nemůže nahrazovat nedostatek skutkových zjištění. Znalecký posudek musí soud nadto hodnotit, nikoli přebírat doslovně, a to včetně tvrzení, že vyšetřovaná není schopna chápat význam soudního řízení či soudního rozhodnutí.“

Vidíme, že by bol nesprávny taký postup súdu, ak by človeka so zdravotným postihnutím vôbec nevy počul a zároveň rozhodol iba na základe znaleckého posudku. Ak by k tomu došlo, ide o pochybenie súdu a je na mieste podať odvolanie.

Nová právna úprava upravuje výsluch človeka so zdravotným postihnutím oveľa podrobnejšie. Podľa § 247 ods. 1 súd v zásade vždy osobu vyslúchne, pričom podľa § 247 ods. 2 takým spôsobom, ktorý je vhodný a primeraný s ohľadom na jej zdravotný stav. Ak je výsluch na ujmy zdravotného stavu, možno od neho upustiť. Ustanovenie § 247 ods. 3, ale predpokladá, že súd potom túto osobu vzhľadne. Vždy ale bude platiť, že ak o to človek výslovne požiada, súd ho musí vyslúchnuť.

Čo sa týka samotného výsluchu, tak je vhodné človeka so zdravotným postihnutím na toto pripraviť, nakoľko môže ísť o novú, prípadne stresujúcu skúsenosť. Súd sa bude dotazovať na aktuálnu situáciu, napríklad ohľadom práce, vzťahov, kde a s kým býva, apod. Je dobré zdôrazniť, ktoré veci samostatne človek zvláda, napríklad pravidelné nákupy do určitej výšky a ktoré veci s podporou, napríklad väčšie nákupy elektroniky, apod. Nemusi ísť iba o nákupy, dôležitá môže byť zmluva s operátorom, nájomná zmluva, samostatné cestovanie, samostatná návšteva lekára, apod. V prípade podpory je vhodné napríklad zdôrazniť, že podpora znamená, že sociálny pracovník sprevádza a radí, že nerozhoduje, čo si má, alebo nemá kúpiť. Taktiež je vhodné zdôrazniť, že nemá záväzky, či exekúcie a upozorniť prípadne, že je introvertnej povahy, nedôverčivý, apod.

Vyšetrenie v zdravotníckom zariadení

Ustanovenie § 187 ods. 3 OSP umožňuje na návrh znalca, aby súd nariadil vyšetrenie počas najviac troch mesiacov v zdravotníckom zariadení, ak je to nevyhnutne potrebné na vyšetrenie zdravotného stavu. Vzhľadom na závažnosť zásahu do základných práv a slobôd človeka so zdravotným postihnutím by malo ísť o úplne výnimočné situácie. Nová právna úprava v § 249 takéto vyšetrenie umožňuje maximálne na dobu štyroch týždňov.

6 }

Rozhodnutie súdu

Súd v konaní finálne rozhoduje rozsudkom. Jeho náležitosti a príklady toho, ako by takýto rozsudok mohol vyzerat' sme uviedli už v texte vyššie. Z procesného hľadiska zákon upravuje niekoľko výnimiek zo všeobecných pravidiel, ktoré platia pre vydávanie a doručovanie rozsudkov.

Asi najzásadnejšou zmenou oproti všeobecnej právnej úprave je možnosť upustiť od doručenia rozhodnutia osobe, ktorá bola zbavená spôsobilosti. Zákon pre takéto rozhodnutie uvádza dva dôvody,

- buď ide o situáciu, kedy by doručenie mohlo na adresáta pre jeho duševnú poruchu pôsobiť nepriaznivo,
- alebo adresát nie je schopný význam rozhodnutia pochopiť.

V tejto súvislosti je potrebné podotknúť, že nedoručenie rozhodnutia je veľmi vážny zásah do procesných práv osoby. Uvedené býva súdmi často zneužívané s cieľom zjednodušiť si ďalší postup vo veci a zabrániť zbytočným podaniam (napr. podaniu opravného prostriedku) zo strany osoby, ktorej spôsobilosť bola obmedzená alebo pozbavená. V tejto súvislosti je možné sa brániť napríklad nálezom Ústavného súdu Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. IV. ÚS 412/04 alebo rozhodnutím Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Sýkora proti Českej republike, v ktorých súdy zaujali taký názor, že:

„Výrokem II napadeného rozsudku okresní soud upustil od jeho doručování údajně s ohledem na zájem stěžovatele, aby jej nerozrušoval, přestože znalecký posudek výslovně konstatoval, že stěžovatel bude kverulálně zpracovávat jak samotný kontakt soudu s ním, tak i jeho absenci.

Z procesního postupu soudu, který je v rozhodnutí samém odůvodněn toliko poukazem na znalecký posudek, je seznatelný nedostatek respektu soudu k osobnosti stěžovatele, je z něj patrná snaha ulehčit věc "pro dobro soudu samotného", s nímž je zmíněný respekt k osobě stěžovatele v kolizi. Tento Ústavním soudem nalezený cíl sledovaný obecným soudem při použití popsaného procesního postupu však nelze označit za legitimní, a tím méně šlo o sledování cíle, který by byl nezbytný pro svobodnou a demokratickou společnost. Ústavní soud je naopak přesvědčen, že postup soudu je v příkrém rozporu s ideami demokratické a svobodné společnosti, která je založena na respektu státní moci k základním právům jednotlivých osob. I v tomto ohledu okresní soud porušil základní právo stěžovatele na jeho osobnost garantované čl. 5 Listiny, neboť jeho osobnost zvoleným procesním postupem doslova ignoroval.“

Nález Ústavného súdu Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. IV. ÚS 412/04

K účinkom rozsudku vo veci samej je potrebné uviesť, že má tzv. **konštitutívne účinky**. Znamená to to, že dňom nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia (buď uplynie lehota na podanie odvolania alebo už nie je možné podať riadny opravný prostriedok tj. v tomto prípade odvolanie) je rozsudok účinný do budúcnosti. Nie je teda možné vydať rozhodnutie so spätnou účinnosťou, čo znamená že všetky úkony, ktoré boli urobené pred právoplatnosťou rozhodnutia budú zásadne platné. V tejto súvislosti odkazujeme na text vyššie, kde poukazujeme na spôsob ako sa brániť a dovoľávať sa neplatnosti právneho úkonu aj v situácii ak osoba nebola obmedzená alebo pozbavená spôsobilosti na právne úkony.

Rozhodnutie súdu sa ukladá v Notárskom centrálnom registri listín – tento proces zabezpečuje súd.

7 }

Opravný prostriedok – odvolanie

V Slovenskej republike zásadne platí, že proti rozsudku súdu v prvom stupni je prípustný riadny opravný prostriedok (v tomto prípade odvolanie), ktorý má tzv. odkladný účinok. To znamená, že v prípade, ak nie ste spokojný s rozhodnutím súdu a podáte proti nemu odvolanie, rozsudok nenadobudne právoplatnosť a teda platí právny stav, ako keby takýto rozsudok ani nebol vydaný. Uvedené je ale limitované do času, kým rozhodne odvolací druhostupňový súd. Proti takémuto rozhodnutiu už odvolanie prípustné nebude a je potrebné sa riadiť výrokmi rozhodnutí okresného a krajského súdu.

Lehota na podanie odvolania je 15 dní od doručenia rozhodnutia okresného súdu. Aj keď o odvolaní rozhoduje krajský súd, podáva sa na súde, ktorý rozhodol v prvom stupni a ktorého výroky napádajte. Napríklad ak rozhodol Okresný súd Prešov o obmedzení spôsobilosti na právne úkony, Vy s takýmto rozhodnutím nesúhlasíte a vidíte, že bol naplnený niektorý (alebo viaceré) odvolacích dôvodov, podáte odvolanie na Okresný súd Prešov aj napriek tomu, že viete že o odvolaní bude rozhodovať Krajský súd v Prešove.

Čo sa týka náležitostí odvolania, tam všeobecne platí, že musí byť z neho zrejme (§ 42 ods. 3 OSP):

- Ktorému súdu je adresovaný (uveďte názov a adresu súdu, ktoré nájdete na webstránke Ministerstva Spravodlivosti SR www.justice.gov.sk),
- Kto podanie robí (uveďte všetky Vaše iniciály a čo najviac Vašich kontaktných údajov)
- V akej veci je podanie urobené (uveďte spisovú značku, pod ktorou je na súde konanie vedené.),
- Čo sa daným podaním sleduje (v závere podania uveďte ako navrhujete, aby odvolací súd rozhodol tj. či má rozhodnuté zmeniť alebo zrušiť a v prípade, že navrhujete zmenu rozsudku uveďte aj to, ako by mal súd rozhodnúť)
- Podanie musí byť podpísané s uvedením dátumu,
- Podanie musí byť urobené v toľkých kópiách (aj s prílohami), koľko je účastníkov konania s tým, že vždy pripočítajte aj jednu kópiu, ktorá ostane na súde. V prípade, že bude kópií málo, súd Vás vyzvze, aby ste ich doplnili prípadne ich vyhotoví na Vaše náklady vo svojej réžii.

Osobitné náležitosti odvolania sú (§ 205 ods. 1 OSP):

- uvedenie, „proti ktorému rozhodnutiu odvolanie smeruje,
- v akom rozsahu sa rozhodnutie napáda (ak má rozhodnutie viacero výrokov, je možné sa odvolať len voči niektorým z nich. Ako príklad uvádzame situáciu, v ktorej súd rozhodne o pozbavení spôsobilosti na právne úkony a osoba s tým bude súhlasiť, no nebude súhlasiť s konkrétnom osobou opatrovníka, ktorý jej bol ustanovený. V tom prípade sa môže odvolať výlučne voči výroku o osobe opatrovníka. Ak nesúhlasíte s rozhodnutím, ako celkom,
- môžete sa samozrejme odvolať voči všetkých výrokoch rozhodnutia.),
- uvedenie toho, v čom považujete napádané rozhodnutie alebo postup súdu za nesprávny,
- uvedenie čoho sa domáhate.

Súčasne je potrebné uviesť aj jeden alebo viacero tzv. odvolacích dôvodov (§205 ods. 2 OSP), ktorými je to, že (cit.):

- v konaní došlo k vadám uvedeným v § 221 ods. 1,
- konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci,
- súd prvého stupňa neúplne zistil skutkový stav veci, pretože nevykonal navrhnuté dôkazy, potrebné na zistenie rozhodujúcich skutočností,
- súd prvého stupňa dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam,
- doteraz zistený skutkový stav neobstojí, pretože sú tu ďalšie skutočnosti alebo iné dôkazy, ktoré doteraz neboli uplatnené,
- rozhodnutie súdu prvého stupňa vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci.

Koncepcia odvolania v Civilnom mimosporovom poriadku je diametrálne odlišná od aktuálne účinného Občianskeho súdneho poriadku. Odvolacie dôvody bude možné meniť a dopĺňať až do rozhodnutia o odvolaní (§ 62 ods. 2) a nie ako doteraz podľa OSP, len v lehote na podanie dovolania . V prípade ak budú v odvolaní odvolacie dôvody chýbať alebo nebudú zrozumiteľné, súd odvolateľa vyzve na ich spresnenie. Dokonca nimi súd nebude viazaný a bude môcť zákonné dôvody odvolania preveriť bez návrhu. V odvolacom konaní bude možné bez akéhokoľvek obmedzenia predkladať nové dôkazy, uvádzať novú právnu aj skutkovú argumentáciu prípadne zmeniť návrh vo veci samej (tj. napríklad zameniť pôvodný návrh z obmedzenia na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony).

Rady:

1 }

Podania na súd sa posudzujú podľa obsahu tj. nebojte sa prísneho formalizmu

2 }

Ide o tzv. nenávrhové konanie, takže súd musí sám iniciatívne zhromažďovať a vykonávať dôkazy. To je odrazom tzv. zásady vyšetrovacej, ktorú súd musí vždy dodržať. Ide o rozdiel oproti klasickému občianskemu alebo obchodnému konaniu.

3 }

V prípade, že si neviete rady, požiadajte o právnu pomoc advokáta alebo Centrum právnej pomoci. Najbližšiu pobočku Centra nájdete na webovej stránke Centrum právnej pomoci, konkrétne na linku: <http://www.cpp.finalarea.com/kde-a-kedy-nas-najdete> .

8 }

Trovy konania

V zásade platí, že trovy konania o spôsobilosti na právne úkony znáša štát. V prípade, že ide o konanie, ktoré bolo voči danej osobe vedené neprávom a možno v takejto súvislosti spravodlivo žiadať náhradu trov konania, súd ich prizná človeku, ktorého spôsobilosť na právne úkony bola v konaní posudzovaná. Bude sa jednať o trovy právneho zastúpenia v prípade, ak bola takáto osoba zastúpená advokátom, prípadne môže ísť aj o cestovné alebo nocľahné náklady tejto osoby. Zákon vo výnimočných prípadoch dokonca počíta aj s náhradou ujmy, ktoré vyšetrovanej osobe, jej zástupcovi (ako zákonnému, súdom stanovenému alebo zvolenému) alebo štátu vznikli.

Prílohy

V tejto časti nájdete 3 návrhy na súd, ktoré môžu byť pomocou a inšpiráciou najmä sociálnym pracovníkom. Ak sa pustia do zmien v prístupe a navracania spôsobilosti na právne úkony pre klientov sociálnych služieb, zrejme budú musieť otvoriť otázku opatrovníctva a tiež sa odvolať voči rozhodnutiam súdov o pozbavení spôsobilosti na právne úkony.

Návrh na prieskum postupu opatrovníka

Okresný súd v rámci svojej dohľadovej právomoci nad činnosťou opatrovníka môže včas zasiahnuť primeraným opatrením v záujme opatrovanca, a to tým, že preskúma na základe návrhu postup opatrovníka a učiní vhodné opatrenia. Tento návrh smeruje proti konkrétnemu postupu opatrovníka a jeho cieľom je, aby súd tento postup preskúmal a zjednal nápravu. Postupom sa však rozumie i nečinnosť opatrovníka. V návrhu je vždy potrebné popísať konkrétne dôvody nevhodného postupu opatrovníka.

Okresný súd v XXX

doplniť adresu súdu

Navrhovateľ: Identifikačné údaje navrhovateľa
Opatrovanec: Jozef Novák, nar. 1. 1. 1985, t.č. pobytom XXX
Opatrovník: Martin Novák, nar. 1. 1. 1950, bytom XXX

Návrh na prieskum postupu opatrovníka

Navrhovateľ sa týmto podaním obracia na Okresný súd v Prešove s návrhom na prieskum postupu opatrovníka pána Martina Nováka, nar. 1. 1. 1950, t.č. bytom v ZZZ, ktorý bol vymenovaný za opatrovníka pánovi Jozefovi Novákovi, nar. 1. 1. 1985, t.č. pobytom v ZZZ, ktorý bol obmedzený na svojprávnosti rozsudkom Okresného súdu Prešov, č.k. ZZZZ zo dňa ZZZZ.

Toto podanie činíme z dôvodu, že máme za to, že opatrovník neplní riadne svoje povinnosti vyžadované zákonom a ustálenou rozhodovacou súdnou praxou. Konkrétne se jedná o:

Pozn.: Popíšte konkrétne, prečo sa domnievate, že opatrovník neplní svoju rolu a prečo je nutný zásah súdu. Môže sa jednať napríklad o situácie, kedy sa opatrovník oneskoril s platbou úhrady za poskytovanie služby, prípadne odmieta spolupracovať pri nákupe, a pod.. Toto podanie sa od ostatných odlišuje v tom, že nechcete opatrovníka zmeniť, ani nechcete, aby súd ustanovil pre konkrétny právny úkon iného opatrovníka ale, napr. chcete iba to, aby súd vymenovanému opatrovníkovi dohovoriť.

Navrhovateľ sa domnieva, že opatrovník neplní riadne svoje povinnosti, a že sú splnené dôvody pre to, aby Okresný súd zjednal vo vzťahu k opatrovníkovi nápravu a prijal primerané opatrenia.

V dňa 2015

.....
doplniť podpis a označenie funkcie, pričom doporučujeme podpis štatutárneho zástupcu

Návrh na zmenu opatrovníka

V situáciách keď nepostačuje ustanovenie kolízneho opatrovníka pre účely vyriešenia jedného praktického problému alebo ak si opatrovník riadne neplní svoje povinnosti je potrebné sa zaoberať možnosťou zmeny opatrovníka. Keďže osoba opatrovníka je kľúčovou postavou v živote osoby, ktorá je obmedzená alebo pozbavená na spôsobilosti na právne úkony, je potrebné podrobne popísať v čom vidíte porušenie povinností zo strany opatrovníka prípadne čo by malo byť zo strany opatrovníka realizované inak. Súčasne je vhodné v návrhu uviesť aj inú osobu, ktorá by túto funkciu mohla v budúcnosti zastávať.

Okresný súd v XXX

doplniť adresu súdu

Navrhovateľ: Identifikačné údaje navrhovateľa

Opatrovanec: Jozef Novák, nar. 1. 1. 1985, t.č. pobytom XXX

Opatrovník: Martin Novák, nar. 1. 1. 1950, bytom XXX

Návrh na zmenu opatrovníka

Navrhovateľ sa týmto podaním obracia na Okresný súd v Prešove s návrhom na zmenu opatrovníka pánovi Jozefovi Novákovi, nar. 1. 1. 1985, t.č. pobytom v ZZZ, ktorý bol obmedzený na svojprávnosti rozsudkom Okresného soudu Prešov, č.k. ZZZZ zo dňa ZZZZ. Ako opatrovník mu bol ustanovený jeho strýko, pán Martin Novák, nar. 1. 1. 1950, bytom ZZZZ.

Dôvodom pre podanie tohto návrhu je skutočnosť, že opatrovník neplní riadne svoje povinnosti a porušuje svoje zákonom a rozhodovacou činnosťou súdov predpokladané povinnosti. Konkrétne:

-
- povinnosť udržiavať s opatrovancom vhodným spôsobom a v potrebnom rozsahu pravidelné spojenie, povinnosť prejavovať o opatrovanca skutočný záujem,
 - povinnosť dbať o jeho zdravotný stav
 - povinnosť starať sa o naplnenie opatrovančových práv a chrániť jeho záujmy.
 - povinnosť dbať na jeho názory presvedčenie alebo vyznanie
 - povinnosť dbať, aby spôsob života opatrovanca nebol v rozpore s jeho schopnosťami a predstavami.

Popíšte konkrétne, prečo sa domnievate, že je na mieste zmeniť opatrovníka. Môže sa jednať napríklad o to, že opatrovník sústavne porušuje svoje povinnosti, mešká s úhradami, odmieta uvoľniť nasporené peniaze na výlety, a pod.. Prípadne, môže sa jednať o situáciu, kedy opatrovník, napr. z dôvodu vysokého veku už na funkciu nestačí.

Navrhovateľ sa domnieva, že vyššie popísané skutočnosti odôvodňujú záver o potrebe zmeniť opatrovníka a ako nového opatrovníka navrhuje vymenovať mesto Prešov.

V dňa 2015

.....

doplniť podpis a označenie funkcie, pričom doporučujeme podpis štatutárneho zástupcu

Odvolanie

Na záver prikladáme návrh na Odvolanie proti rozsudku, ktorým súd rozhodol o pozbavení spôsobilosti na právne úkony. Odvolanie je potrebné poslať v takom počte vyhotovení, aby jedno zostalo na súde a po jednom dostal každý z účastníkov konania - typicky teda bude potrebná jedna kópia pre opatrovníka (ak nie je navrhovateľ opatrovník), pre človeka so zdravotným postihnutím a ak bola účastníkom konania aj prokuratúra, tak aj pre istotu ešte jedna kópia aj pre nich.

Krajský súd v XXX

doplniť adresu súdu

prostredníctvom

Okresný súd v XXX

doplniť adresu súdu

Navrhovateľ: Identifikačné údaje navrhovateľa

Vyšetrovaný: Jozef Novák, nar. 1. 1. 1985, t. č. bytom XXX

Odvolanie

**proti Rozsudku Okresného súdu XXX v právnej veci vedenej pod č.k. 15C/1/2015-100
zo dňa XX.XX.XXXX**

Odvolanie podáva navrhovateľ/vyšetrovaný podľa § 204 ods. 1 OSP v zákonnej 15-dňovej lehote. K doručeniu uznesenia OS Bratislava I došlo dňa 1.1.2015.

Dňa XY bolo odvolateľovi doručené rozhodnutie Okresného súdu XXX, č. k. XXX zo dňa XXX, o pozbavení spôsobilosti na právne úkony odvolateľa/pána Jozefa Nováka, nar. 1. 1. 1985, bytom XXX. Nakoľko odvolateľ s rozhodnutím nesúhlasí, podáva proti nemu v zákonnej lehote toto odvolanie.

Rozhodnutie navrhovateľ/vyšetrovaný napáda v celom rozsahu. To znamená, že odvolanie podáva voči všetkým výrokom rozsudku.

Podľa názoru odvolateľa je rozhodnutie Okresného súdu XXX nesprávne, pretože:

Pozn.: V tejto časti je potrebné napísať odôvodnenie odvolania. Je dobré nechať sa naviesť odvolacími dôvodmi tak, ako ich upravuje občiansky súdny poriadok, Konkrétne

Sumár odvolacích dôvodov:

Odvolaateľ má teda za to, teda odvolacím dôvodom je postup súdu, ktorý v konaní neúplne zistil skutkový stav veci, pretože nevykonal navrhnuté dôkazy, potrebné na zistenie rozhodujúcich skutočností (§ 205 ods. 2 písm. c) OSP), dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam (§ 205 ods. 2 písm. d) OSP), doteraz zistený skutkový stav neobstojí, pretože sú tu ďalšie skutočnosti alebo iné dôkazy, ktoré doteraz neboli uplatnené (§ 205 ods. 2 písm. e) OSP) a rozhodnutie súdu prvého stupňa vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 205 ods. 2 písm. f) OSP). Rovnako konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 205 ods. 2 písm. b) OSP) a vady uvedené v § 221 ods. 1 OSP (§ 205 ods. 2 písm. a) OSP), konkrétne napríklad sa účastníkovi konania postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom.

S ohľadom na vyššie uvedené navrhujeme, aby Krajský súd v XXX zrušil odvolaním napadnuté rozhodnutie Okresného súdu XXX zo dňa XXX, č. k. XXX a vec tomuto súdu vrátil k ďalšiemu konaniu, alebo napadnuté rozhodnutie Okresného súdu Bratislava I zo dňa XXX, sp. zn. XXX zmenil tak, že XXXX.

V dňa 2015

.....

doplniť podpis a označenie funkcie, pričom doporučujeme podpis štatutárneho zástupcu

Použitá literatúra

V prípade, že budete mať záujem dozvedieť sa o konkrétnych otázkach viac, odpoúčame Vám nasledovnú literatúru, z ktorej sme vychádzali pri tvorbe tejto publikácie:

1. **Fekete I., Občiansky zákonník 1. Veľký komentár,**
Bratislava: Eurokódex 2011.
2. **Krajčo J. a kol., Občiansky súdny poriadok Komentár,**
V. aktualizované vydanie, Bratislava: EUROUNDION, spol. s r.o. 2010
3. **Lazar J. a kol., Občianske právo hmotné,**
Tretie vydanie, Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o. 2010
4. **Marečková J. – Matiaško M., Človek s duševným postihom a jeho právni jednání, Otázka opatrovnictví dospělých,**
Praha: LINDE PRAHA a.s. 2010.
5. **Mazák J. a kol., Základy Občianskeho procesneho práva,**
Štvrté podstatne prepracované a doplnené vydanie, Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o. 2009
6. **Stavrovská Z., Príklady z praxe zo súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony,**
Bratislava ZPMP v SR, 2014
7. **Vojčík P. a kol., Občiansky zákonník Stručný komentár,**
Tretie, doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o. 2010
8. **Právne predpisy platné a účinné v Slovenskej republike**
9. **Rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva**
publikované v Justičnej revue, odbornej literatúre a dostupné online
10. **Rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky**
publikované v Justičnej revue, odbornej literatúre a dostupné online
11. **Rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky**
publikované v Justičnej revue, odbornej literatúre a dostupné online
12. **Rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky**
publikované v Justičnej revue, odbornej literatúre a dostupné online
13. **Rozhodnutia Ústavného súdu Českej republiky**
publikované v Justičnej revue, odbornej literatúre a dostupné online

Realizované s finančnou podporou Open Society Foundations

Za podporu ďakujeme: Advokátní kancelář Matiaško

H&H partners

Vydala:

SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien

Grafický dizajn:

Mgr. art. Alexandra Ďurníková – Mona Múza

